

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

12

Förslag till statsbudget för 2011

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	9
2.1	Omfattning.....	9
2.2	Utgiftsutveckling	9
2.3	Skatteutgifter.....	10
2.4	Mål	11
2.5	Resultatredovisning	11
2.5.1	Indikatorer.....	11
2.5.2	Bedömning av måluppfyllelsen	11
2.5.3	Barnfamiljernas inkomstutveckling och familjepolitikens betydelse	13
2.5.4	Den ekonomiska familjepolitikens fördelning.....	15
2.5.5	Barnhushåll med låg ekonomisk standard	16
2.5.6	Barnafödande.....	19
2.5.7	Resultat av uttaget inom föräldrapenningen	19
2.5.8	Resultat inom underhållsstödet	20
2.5.9	Försäkringskassans administration	21
2.5.10	Internationella aspekter – tilläggsbelopp vid familjeförmåner.....	22
2.6	Revisionens iakttagelser.....	23
2.7	Politikens inriktning	23
2.8	Förslag till regeländringar.....	25
2.8.1	Utökad rätt till tillfällig föräldrapenning.....	25
2.9	Budgetförslag	27
2.9.1	1:1 Allmänna barnbidrag	27
2.9.2	1:2 Föräldraförsäkring	28
2.9.3	1:3 Underhållsstöd.....	31
2.9.4	1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	33
2.9.5	1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn.....	33
2.9.6	1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	34
2.9.7	1:7 Pensionsrätt för barnår.....	35
2.9.8	1:8 Bostadsbidrag	36

Tabellförteckning

Anslagsbelopp	7
2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	9
2.2 Härledning av ramnivån 2011–2014. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	10
2.3 Ramnivå 2011 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	10
2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, netto	10
2.5 Utfall jämställdhetsbonus 2009.....	20
2.6 Anslagsutveckling 1:1 Allmänna barnbidrag	27
2:7 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1.1 Allmänna barnbidrag	28
2.8 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring.....	28
2.9 Anslagskomponenter.....	29
2.10 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:2 Föräldraförsäkring.....	31
2.11 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd	31
2.12 Bidragsskyldiga i december 2002–2009	31
2.13 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:3 Underhållsstöd	32
2.14 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	33
2.15 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	33
2.16 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn	33
2.17 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn	34
2.18 Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	34
2.19 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	35
2.20 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår.....	35
2.21 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:7 Pensionsrätt för barnår.....	36
2.22 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag.....	36
2.23 Volym och medelsersättningar för bostadsbidraget 2009–2013	37
2.24 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:8 Bostadsbidrag.....	38

Diagramförteckning

2.1	Utvecklingen av real disponibel inkomst per konsumtionsenhet (ekonomisk standard) för hushåll 2005–2009 i 2009 års penningvärde. Individier 0–64 år.....	14
2.2	Den ekonomiska familjepolitikens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet för individer i barnhushåll. Individer 0–64 år.	14
2.3	Utvecklingen av arbetslösheten bland barnhushåll 2005 till juni 2010.	15
2.4	Andel med låg ekonomisk standard om den ekonomiska familjepolitiken dras ifrån hushållets disponibla inkomst 2009.....	15
2.5	Andel med låg ekonomisk standard efter hushållstyp 2005–2009. Individier 0–64 år.....	16
2.6	Andel ”relativt” resp. ”absolut” fattiga individer 0–64 år i hushåll med ensamstående med barn 0–19 år.	17
2.7	Andel med låg ekonomisk standard ett visst antal år 2004–2008.....	18
2.8	Andel med disponibel inkomst under riksnormen ett visst antal år 2004–2008	19
2.9	Pappors andel av uttagna föräldrapenningdagar när barnet är 18 månader. Redovisat efter barnets födelsemånad.....	20
2.10	Utgift för tilläggsbelopp vid familjeförmåner; utfall och prognos.....	23

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner det mål som regeringen föreslår för utgiftsområde 12 *Ekonomisk trygghet för familjer och barn* samt godkänner att det tidigare målet för utgiftsområdet upphör att gälla (avsnitt 2.4),
2. för budgetåret 2011 anvisar anslagen under utgiftsområde 12 *Ekonomisk trygghet för familjer och barn* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	
1:1 Allmänna barnbidrag	Ramanslag	24 398 000
1:2 Föräldraförsäkring	Ramanslag	33 992 171
1:3 Underhållsstöd	Ramanslag	2 059 000
1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	Ramanslag	35 784
1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn	Ramanslag	921 000
1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	Ramanslag	2 801 400
1:7 Pensionsrätt för barnår	Ramanslag	5 345 000
1:8 Bostadsbidrag	Ramanslag	3 540 000
Summa		73 092 355

2 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

2.1 Omfattning

Under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn finns tre typer av förmåner:

Generella bidrag

- allmänna barnbidrag
- bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Försäkring

- föräldraförsäkring
- barnpension och efterlevandestöd till barn
- pensionsrätt för barnår

Behovsprövade bidrag

- bostadsbidrag
- underhållsstöd
- vårdbidrag för funktionshindrade barn

Samhällets stöd till hushåll inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn redovisas i huvudsak på statsbudgetens utgifts-sida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av skatteutgifter. Den sänkta mervärdesskatten för livsmedel redovisas som en skatteutgift under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, eftersom familjer med barn är en viktig målgrupp för detta stöd. Även den jämställdhetsbonus som infördes den 1 juli 2008 redovisas som en skatteutgift under utgiftsområdet. Jämställdhetsbonusen innebär att en arbetande förälder kan erhålla en bonus vid uttag av föräldrapenning via kreditering av skattekontot.

Statens övriga ekonomiska stöd till barnfamiljer är studiehjälpen under utgiftsområde 15 Studiestöd, samt maxtaxan i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2009	Budget 2010 ¹	Prognos 2010	Förslag 2011	Beräknat 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014
1:1 Allmänna barnbidrag	23 364	23 666	23 800	24 398	24 645	25 046	25 407
1:2 Föräldraförsäkring	30 387	32 218	31 869	33 992	35 725	37 088	38 452
1:3 Underhållsstöd	2 046	1 968	2 073	2 059	2 061	2 007	2 008
1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	29	36	31	36	36	36	36
1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn	1 016	951	959	921	897	878	872
1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	2 789	2 799	2 755	2 801	2 859	2 930	3 031
1:7 Pensionsrätt för barnår	5 077	5 279	5 279	5 345	5 332	5 534	5 852
1:8 Bostadsbidrag	3 372	3 822	3 570	3 540	4 131	3 991	3 941
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	68 080	70 738	70 335	73 092	75 686	77 510	79 599

¹ Inklusivt tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FIU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FIU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

Utgifterna inom utgiftsområdet blev 2009 cirka 68 miljarder kronor och var därmed 0,4 miljarder kronor (0,6 procent) lägre än vad som anvisades i statsbudgeten. För 2010 beräknas utgifterna bli 70,3 miljarder kronor vilket är 0,4 miljarder kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2009 beräknas utgifterna för 2010 bli 2,2 miljarder kronor högre.

**Tabell 2.2 Härlledning av ramnivån 2011–2014.
Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn**

Miljoner kronor

	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	69 913	69 913	69 913	69 913
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	724	1 573	1 573	1 573
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	-915	-427	539	644
Volym	3 483	4 627	5 485	7 469
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt ²	-113			
Ny ramnivå	73 092	75 686	77 510	79 599

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Avser reglering av statlig ålderspensionsavgift.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2011 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn**

Miljoner kronor

	2011
Transfereringar ¹	73 092
Verksamhetskostnader ²	
Investeringar ³	
Summa ramnivå	73 092

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2009 samt kända förändringar av anslagens användning.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till hushåll inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn redovisas i huvudsak på statsbudgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från

en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. Avvikelser från en likformig beskattning utgör en skatteförmån om t.ex. en viss grupp av skattskyldiga omfattas av en skattelättnad i förhållande till en likformig beskattning och som en skattesanktion om det rör sig om ett överuttag av skatt. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som ett medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar statsbudgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2010 (skr. 2009/10:195). I det följande redovisas de nettoberäknade skatteutgifterna som är att hänföra till utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, netto

Miljoner kronor

	Prognos 2010	Prognos 2011
Livsmedel	22 720	23 600
Jämställdhetsbonus ¹	105	125
Totalt för utg.omr. 12	22 825	23 725

¹ Skatteutgifterna är en senare prognos än de som redovisas i skrivelsen Redovisning av skatteutgifter 2010.

Den skatteutgift som redovisas för livsmedel är den nedsatta mervärdesskattesatsen för livsmedel. En viktig målgrupp för denna nedsättning är familjer med barn, vilket är anledningen till att den redovisas här. Som livsmedel räknas inte vatten från vattenverk, spritdrycker, vin, starköl och tobaksvaror.

Den 1 juli 2008 infördes en jämställdhetsbonus. Syftet är att förbättra förutsättningarna för jämställdhet mellan kvinnor och män i ansvaret för hem och barn, i uttaget av föräldraförsäkringen och på arbetsmarknaden. Genom att öka familjernas ekonomiska möjligheter att fördela föräldraledigheten mer jämlikt förbättras förutsättningarna för jämställdhet och barnets relation med båda föräldrarna stärks. Genom att förstärka motiven att återgå till arbete motverkas osakliga löneskillnader. Reformen innebär att en arbetande förälder kan erhålla en bonus via kreditering av skattekontot på maximalt 3 100 kronor i månaden, under förutsättning att föräldrarna delar på uttaget av föräldrapenningen. Hur stor bonusen blir för den enskilde styrs dels av förvärvsinkomsten, dels av i vilken utsträckning

föräldrarna delar på föräldrapenningen. Jämställdhetsbonusen beräknas medföra minskade inkomster på statsbudgeten om cirka 105 miljoner kronor 2010, cirka 125 miljoner kronor 2011, cirka 143 miljoner kronor 2012, cirka 164 miljoner kronor 2013 och cirka 189 miljoner kronor 2014. De minskade inkomsterna är lägre än tidigare prognoser då färre än förväntat ansökt om bonusen. Se avsnitt 2.5.7 för en fördjupning.

2.4 Mål

Regeringens förslag: Nuvarande mål för utgiftsområde 12, Ekonomisk trygghet för familjer och barn ska upphävas.

Regeringen föreslår att följande mål ska gälla för utgiftsområde 12, Ekonomisk trygghet för familjer och barn: den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard samt ökad valfrihet och stärkt makt över den egna livssituationen för alla barnfamiljer.

Skälen för regeringens förslag: Det nya målet betonar på ett tydligare sätt regeringens vilja att familjepolitiken ska stärka föräldrars makt över sin livssituation och öka familjernas valfrihet.

Regeringens målsättning för den ekonomiska familjepolitiken är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard samt ökad valfrihet och stärkt makt över den egna livssituationen för alla barnfamiljer. Målet betonar förutsättningarna snarare än utfallet vilket innebär en viss acceptans för att utfallet inte alltid blir detsamma för alla familjer. Olika utfall kan bero på att förutsättningarna är olika, men det kan också bero på att familjerna har gjort olika prioriteringar och val som får ekonomiska konsekvenser. Familjepolitiken bör utformas så att barn i hushåll med låg ekonomiskt standard får stöd, liksom familjer med sjuka och funktionshindrade barn. Generellt sett har hushåll med barn en lägre ekonomisk standard än hushåll utan barn. De som har det sämst ställt är hushåll med en ensamstående förälder, speciellt när det finns flera barn i hushållet. Regeringen följer löpande utvecklingen av förutsättningarna

för en god levnadsstandard för alla barnfamiljer och arbetar vidare för ökad måluppfyllelse.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Indikatorer

Resultatredovisningen inleds med en beskrivning av principerna för utformningen av den ekonomiska familjepolitiken. För att beskriva i vilken utsträckning målen uppfylls används ett antal indikatorer. Var och en av indikatorerna innehåller ett eller flera mått som på olika sätt beskriver hur familjepolitiken bidrar med förbättrade förutsättningar till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer. Följande indikatorer används:

- barnhushållens disponibla inkomstutveckling och familjepolitikens betydelse för barnhushåll,
- den ekonomiska familjepolitikens fördelning,
- ekonomiskt utsatta barnhushåll,
- barnafödande.

Som underlag till beräkningarna har det utfall som finns för 2008 använts, framskrivet till 2009 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns. 2009 års värden är därmed en prognos.

2.5.2 Bedömning av måluppfyllelsen

Förutsättningar

I Sverige finns det drygt 1,1 miljon hushåll med barn som i olika utsträckning berörs av den ekonomiska familjepolitiken. Antalet barn i åldrarna 0–17 år uppgår till närmare två miljoner. De yngre barnen har i mycket högre grad sammanboende föräldrar än de äldre. Vid födelsen är det 9 procent som har särlevande föräldrar medan motsvarande siffra för 17-åringar är 41 procent. I snitt innebär det att i tre av fyra barnfamiljer är föräldrarna sammanboende. Den resterande fjärdedelen är familjer med ensamstående föräldrar, oftast en ensamstående mamma. I en genomsnittlig barnfamilj bor det 1,7 barn. I familjer

med en ensamstående förälder finns det färre barn än i familjer med sammanboende föräldrar.

Inkomsten från arbete är den främsta förutsättningen för en god ekonomisk levnadsstandard för barnfamiljerna. År 2009 arbetade 82 procent av kvinnor med barn i åldrarna 0–19 år och 91 procent av män med barn i samma ålder hade arbete. Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer. De ekonomiska familjestödets andel av barnfamiljernas disponibla inkomst är beroende av familjernas storlek, sammansättning och inkomst. Hur de olika familjestöden är utformade har stor påverkan på hur väl deras syfte uppnås.

Utformningen av stöden till barnfamiljer

Familjepolitiken ska syfta till att stärka föräldrars makt över sin livssituation och därmed öka familjers valmöjligheter. Familjepolitiken ska underlätta för föräldrar att kombinera yrkesliv med familjeliv genom att förbättra möjligheten för båda föräldrar att delta i arbetslivet samtidigt som de ska kunna ta hand om barnen medan barnen är små. Därtill bör familjepolitiken förbättra förutsättningarna för jämställdhet mellan män och kvinnor. Föräldraförsäkringen, dvs. föräldrapenning, havandeskapspenning och tillfällig föräldrapenning, kompenserar för en stor del av inkomstbortfallet under föräldraledighet och skapar, tillsammans med jämställdhetsbonusen, goda förutsättningar för föräldrar att kunna behålla anknytningen till arbetsmarknaden och samtidigt vara hemma med sina barn när de är små. Vårdnadsbidraget ger föräldrar ökade möjligheter att vara hemma och vårda sina barn under den period då barnen är mellan ett och tre år. Familjepolitiken spelar en viktig roll för familjernas möjligheter att utifrån egna val kombinera arbete med familjeliv.

Vetskapen om att det finns en ekonomisk trygghet är viktig för beslutet om att skaffa (fler) barn eftersom det innebär en ökad försörjningsbörda. För att ge den tryggheten till barnfamiljer har staten byggt upp olika trygghetssystem. Barnbidraget är ett generellt bidrag som utjämnar ekonomiska förutsättningar mellan perioder med och utan försörjningsansvar. Familjepolitiken är utformad så att barn i hushåll med låg ekonomiskt standard får stöd, liksom familjer med sjuka och funktionshindrade barn. De be-

hovsprövade förmånerna går främst till familjer med låga inkomster och/eller relativt stor försörjningsbörda. Nackdelar med dessa bidrag är att de ger marginaleffekter vilket kan ge lägre incitament att öka arbetsinkomsten och därmed riskerar att hålla kvar individer och hushåll i ett bidragsberoende under en längre period.

Den ekonomiska familjepolitiken bidrar till förutsättningarna för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer genom att höja den disponibla inkomsten. För barnhushållen utgjorde den ekonomiska familjepolitikens förmåner i genomsnitt elva procent av den disponibla inkomsten 2009. Familjepolitiken utjämnar skillnader i ekonomiska villkor såväl mellan familjer med och utan barn som mellan barnfamiljer. Störst påverkan har familjepolitiken för ensamståendehushållen. Exempelvis utgjorde familjestöden 27 procent av den disponibla inkomsten för ensamstående med två eller flera barn under 2009. Under 2009 bidrog den ekonomiska familjepolitiken till att minska inkomstskillnaderna i samhället med 3,4 procent (mätt som negativt bidrag till Gini-koefficienten). Utöver familjepolitiken har utvecklingen av andra system som förskola och skatter stor påverkan på barnfamiljernas ekonomiska levnadsstandard.

Fram till finanskrisen 2008 bidrog konjunkturen med ökad tillgång till arbete, ökade löner tillsammans med reformer inom den ekonomiska familjepolitiken positivt till hushållens disponibla inkomster. I samband med den ekonomiska nedgången i Sverige, främst under 2009, har den ekonomiska familjepolitiken ställts inför ökade behov.

Kostnaderna för den ekonomiska familjepolitiken uppgick till 68 miljarder kronor 2009. Försäkringsförmånerna utgjorde drygt hälften av kostnaderna, 36,4 miljarder kronor. De generella bidragen utgjorde 23,5 miljarder kronor och de behovsprövade bidragen cirka 8 miljarder kronor.

Vad påverkar utgiftsutvecklingen?

Utgifterna inom familjepolitiken påverkas av flera faktorer. Omedelbara och direkta effekter fås av antalet barn, till exempel för barnbidraget, eller när nya reformer introduceras på området. Utöver dessa två faktorer är det främst barnfamiljernas ekonomiska situation som påverkar

utgifterna för familjepolitiken till exempel när det gäller bostadsbidraget.

Det finns många faktorer som påverkar barnhushållens ekonomiska situation. Barnfamiljernas inkomster kommer främst från förvärvsarbete vilket medför att konjunkturen har stor betydelse för försörjningsmöjligheterna för barnhushållen. Arbetslöshet och låg utbildningsnivå kan vara orsaker till låg ekonomisk standard. Ju fler barn och därmed ökad försörjningsbörda det finns desto mer kännbara är konsekvenserna av låga eller minskade inkomster. Sedan 1999 har det stigande barnafödandet påverkat utgiften och under senare år även av lågkonjunkturen.

Lösningen på arbetslösheten och låg utbildning återfinns inte inom den ekonomiska familjepolitiken utan inom andra områden som arbetsmarknads- och utbildningspolitik samt samhällsekonomin i stort. Den ekonomiska familjepolitiken måste därför ses i ett större sammanhang, i vilket olika områden tillsammans ger möjligheter att förbättra barnfamiljernas ekonomiska välfärd. Stor påverkan på barnfamiljernas ekonomi har – utöver de ekonomiska stöden som redovisas i detta avsnitt – andra åtgärder i form av transfereringar, skatter och subventioner utanför den ekonomiska familjepolitiken.

2.5.3 Barnfamiljernas inkomstutveckling och familjepolitikens betydelse

Sedan 1998 fram till 2010 har de flesta hushåll rent ekonomiskt sett fått det bättre, trots den ekonomiska nedgång som började under 2008. Den reala ekonomiska standarden (mätt som real disponibel inkomst per konsumtionsenhet) har ökat. Förändringen har varit olika stor för olika hushåll. Vid beräkning av ekonomisk standard tas hänsyn till försörjningsbörda och stordriftsfördelar. Stordriftsfördelarna förklarar varför sammanboende har högre ekonomisk standard generellt vid jämförelse med ensamstående. Försörjningsbördan förklarar samtidigt varför barnhushåll generellt har lägre disponibel inkomst jämfört med hushåll utan barn och varför den ekonomiska standarden generellt sjunker med ett ökande antal barn. Högre samsättning och sänkta inkomstskatter från och med 2007 är den främsta förklaringen till ökningen av de disponibla inkomstnivåerna.

Prognoser för hushållens ekonomi

Eftersom uppgifter om inkomst för hushållen går att använda först två år efter det år inkomsten tjänats in måste det göras prognos för att säga något om situationen i nutid. Tidigare år har indikatorerna skrivits fram med hjälp av SCB:s urvalsundersökningen Hushållens ekonomi, HEK:en. Med anledning av att antalet ensamstående med barn i HEK-urvalet är få och detta medför relativt stor statistisk osäkerhet har dessa beräkningar här ersatts med ett mycket större urval: STAR-urvalet. När de senaste årens disponibla inkomst beräknas med de två olika underlagen visar HEK:en en större ökning för 2007 följt av en sänkning redan 2008. När STAR-urvalet används är förändringarna mellan åren mindre och sänkningen av den disponibla inkomsten sker 2009.

Anledningen till de olika resultaten av framskrivningen kan bero på att HEK-undersökningen är en urvalsundersökning som medför en risk för att de som väljer att svara på frågorna om inkomster kan vara mer eller mindre representativa. Risken är mest påtaglig när relativt sett små grupper redovisas då enstaka svarande kan påverka resultatet. Jämförelserna som gjorts tyder på att det finns en viss underskattning av inkomster för ensamstående med barn 2008, men framför allt en överskattning av den disponibla inkomsten för 2007.

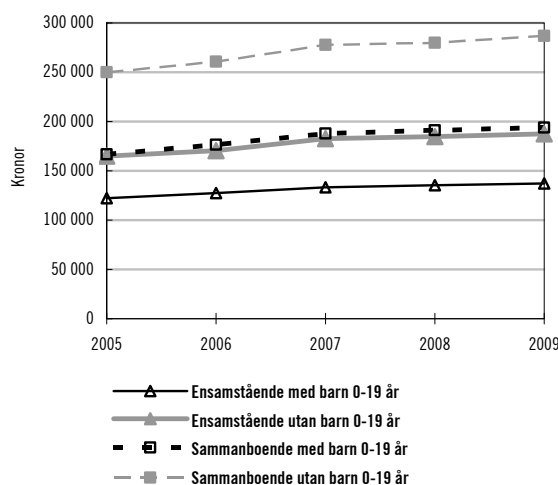
Det är inte bara inkomsternas nivå som skiljer sig mellan olika hushållstyper. Även inkomsternas sammansättning varierar, till exempel hur stor andel av inkomsterna som består av transfereringar från samhället. Diagram 2.1 visar hur stor andel av den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet i barnhushåll som utgörs av olika familjeekonomiska stöd. Stöden är uppdelade efter följande områden: generella bidrag, försäkring och behovsprövade bidrag. Totalt sett ökar den ekonomiska familjepolitiken den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet för barnhushållen med i genomsnitt 11 procent.

Diagram 2.1 illustrerar att skillnaden i snittinkomst mellan olika typer av barnhushåll har fortsatt. Under 2007 var inkomstspridningen den största sedan SCB påbörjade mätningarna 1975. Detta berodde till stor del på rekordstora kapitalvinster men även på större skillnader i inkomster mellan förvärvsarbete och ej förvärvsarbete. Efter 2007 har inkomsternas ökning avtagit något. Vid jämförelse mellan olika

hushållstyper bör man notera att hushållsgrupperna är olika stora. Andelen sammanboende hushåll med barn är t.ex. flera gånger större än andelen ensamstående hushåll med barn.

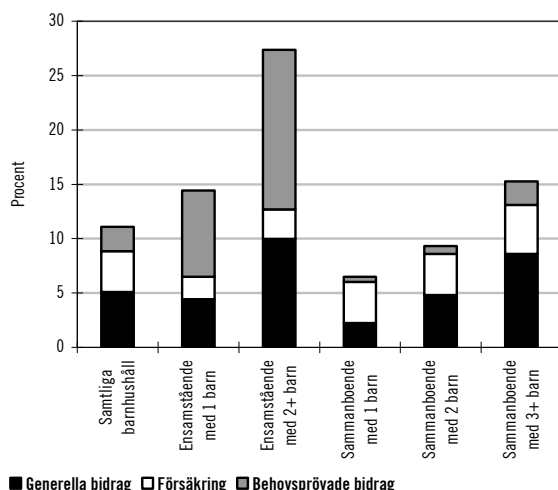
De som har det sämst ställt är hushåll med en ensamstående förälder, speciellt när det finns flera barn i hushållet. Majoriteten av de ensamstående föräldrarna är kvinnor. Sammanboende utan barn har en fortsatt ökning av den reala medianinkomsten.

Diagram 2.1 Utvecklingen av real disponibel inkomst per konsumtionsenhet (ekonomisk standard) för hushåll 2005–2009 i 2009 års penningvärde. Individer 0–64 år

Källa: Socialdepartementets beräkningar, HEK och STAR

Diagram 2.2 Den ekonomiska familjepolitikens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet för individer i barnhushåll. Individer 0–64 år.

Källa: Hushållens ekonomi 2008 framskrivet med FASIT, Försäkringskassans beräkningar

Av diagram 2.2 framgår att den ekonomiska familjepolitikens betydelse och innehåll varierar mellan olika hushållstyper. Den ekonomiska

familjepolitiken bidrar i större utsträckning till hushåll med ensamstående med barn än för sammanboende med barn. För ensamstående med ett barn utgör de olika familjestöden 14 procent av disponibel inkomst per konsumtionsenhet, för ensamstående med två eller fler barn är motsvarande siffra 27 procent. Betydelsen av den ekonomiska familjepolitiken ökar ju fler barn som finns i hushållet. För sammanboende med ett barn består disponibel inkomst per konsumtionsenhet till sex procent av olika familjestöd, för sammanboende med två barn utgör dessa nio procent och för sammanboende med tre eller flera barn utgör de 14 procent av disponibel inkomst per konsumtionsenhet. Den ekonomiska familjepolitikens betydelse för olika hushållstyper speglas väl av det omvända förhållandet mellan dessa gruppers inkomster som diskuterats tidigare i texten. För ensamstående med fler än ett barn kommer i snitt mer än var fjärde krona från den ekonomiska familjepolitiken. Men även om skillnaderna är stora ger de familjeekonomiska stöden en substantiell inkomst för barnhushållen i Sverige generellt.

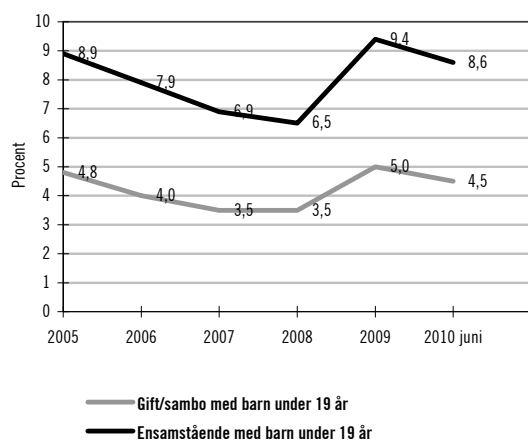
Om man tittar närmare på de familjepolitiska stöden framkommer att de olika familjepolitiska transfereringarna har olika betydelse. De *behovsprövade bidragen* har en större betydelse för ensamstående än för sammanboende medan generella bidrag påverkar den ekonomiska situationen mer för hushåll med många barn. De behovsprövade bidragen är också de som mest utjämnar inkomstskillnaderna, vilket kan förklaras av att dessa till stor del är inkomstprövade och därmed når hushåll med låg inkomst. En stor del av den utjämnande effekten åstadkoms också genom bostadsbidraget eftersom detta bidrag är riktat till dem med de lägsta inkomsterna. Den ekonomiska familjepolitiken kan i detta avseende sägas vara träffsäker och betydelsefull för barnfamiljer med låg ekonomisk standard. De behovsprövade bidragen, framför allt bostadsbidraget, står dock samtidigt för en stor del av marginaleffekterna för familjer med låga eller medelhöga inkomster, vilket riskerar att hålla kvar dessa hushåll i ett bidragsberoende.

Även de *generella bidragen* har stor betydelse för barnfamiljernas ekonomi. Familjepolitiken utjämnar ekonomiska resurser och levnadsförhållanden och ger goda fördelningseffekter. Skillnaden mellan till exempel bostadsbidraget och barnbidraget är att bostadsbidraget är koncentrerat enbart till barnfamiljer med låg eko-

nomiskt standard, medan barnbidraget fördelas på alla barnfamiljer.

En allmän trend för alla typer av hushåll är att transfereringarnas andel av den disponibla inkomsten har minskat, medan inkomster från framför allt arbete har ökat under de senaste åren. Utvecklingen under senare år har alltså inneburit att en allt större andel av hushållens inkomster kommer från arbete och kapital men även att inkomstspridningen mellan olika hushåll har ökat. Under 2009 avtog dock denna utveckling vad gäller arbetsinkomster. Av diagram 2.3 framgår att arbetslösheten bland barnhushåll ser ut att ha vänt nedåt igen under 2010.

Diagram 2.3 Utvecklingen av arbetslösheten bland barnhushåll 2005 till juni 2010.

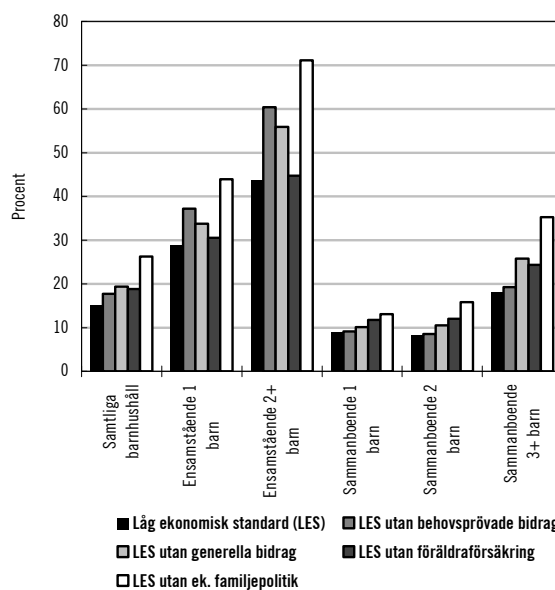
Källa: Socialdepartementets beräkningar, AKU

2.5.4 Den ekonomiska familjepolitikens fördelning

Som tidigare redovisats kommer i genomsnitt 11 procent av barnhushållens disponibla inkomst per konsumtionsenhet från den ekonomiska familjepolitiken under 2009. Ytterligare ett sätt att mäta effekten av den ekonomiska familjepolitiken för barnhushåll är i vilken utsträckningen den ”lyfter” barnhushållen över gränsen för relativt låg ekonomisk standard¹ (i diagram 2.4 benämnt LES). Utan den ekonomiska familjepolitiken skulle 26 procent av barnhushållen ha en låg ekonomisk standard, men 2009 var det i

stället 15 procent av alla individer som bor i barnhushåll som hade låg ekonomisk standard.

Diagram 2.4 Andel med låg ekonomisk standard om den ekonomiska familjepolitiken dras ifrån hushållets disponibla inkomst 2009

Källa: Hushållens ekonomi 2008 framskrivet med FASIT. Försäkringskassans beräkningar

Diagrammet visar även tydligt skillnaden i hur viktig familjepolitiken är för olika barnhushåll. Diagrammet ska tolkas så att stapeln ”Låg ekonomisk standard” visar den situation som var 2009 efter samtliga stöd, medan stapeln LES utan ekonomisk familjepolitik beskriver den situation barnhushållen skulle ha helt utan den ekonomiska familjepolitiken. Stapeln LES utan generella bidrag visar effekten när enbart de generella bidragen tas bort, liksom LES utan föräldraförsäkring tar bort effekten av enbart föräldraförsäkringen.

Generellt bidrar de familjeekonomiska stöden mer till ensamståendes än till sammanboendes ekonomi samtidigt som stöden bidrar mer till hushåll med fler barn. De behovsprövade bidragen har störst påverkan för de ensamstående, medan för dessa påverkar föräldraförsäkringen mindre. För sammanboende är påverkan det omvända – de behovsprövade bidragen har knapp påverkan för sammanboende med ett eller två barn, medan föräldraförsäkringen gör skillnad för dessa hushåll.

De olika stöden har också haft olika stor påverkan under perioden. Effekten av de behovsprövade bidragen har minskat något under perioden från som mest nära 10 procentenheter

¹ Låg ekonomisk standard innebär här 60 procent av medianinkomsten för samtliga

till ett par procent 2007. Betydelsen har dock ökat något under de senaste två åren. Påverkan från generella bidrag har legat i det närmaste konstant medan de försäkringsmässiga stöden gav som mest påverkan under 2005 till 2007. Sammantaget har andelen med låg ekonomisk standard ökat från knappt 10 procent 1998 till 15 procent 2009. Andelen barnhushåll som till följd av stöden lyfts till över 60 procent av medianinkomsten har således minskat något under perioden.

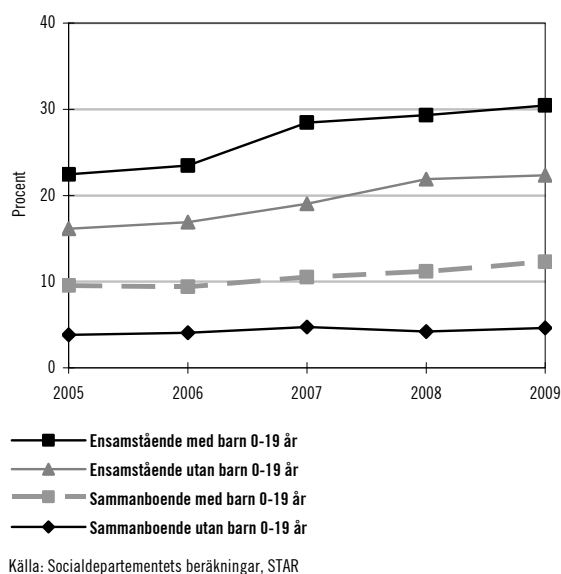
2.5.5 Barnhushåll med låg ekonomisk standard

Regeringen anser att det är av särskilt intresse att följa utvecklingen för hushåll med låg ekonomisk standard. I dessa sammanhang är det viktigt att förstå att skattningar av låg ekonomisk standard är baserade på ekonomiska data. Hushållens och individernas ekonomiska resurser beräknas och de vars inkomster faller under en given gräns betraktas som att de har låg ekonomisk standard.

Den valda inkomstgränsen kan vara absolut eller relativ. Ett *absolut mått* betyder att man har en på förhand bestämd gräns som inte ändrar sig över tid (förutom efter prisnivå). Ett *relativt mått* innebär att gränsen ses i relation till inkomsten bland de som undersökningen avser och denna gräns förändras i takt med att populationen gör det. Det är därför viktigt att poängtera att när man studerar utvecklingen av andelen med låg ekonomisk standard beror resultaten i stor utsträckning på hur måttet definieras. Registrerade årsinkomster är dessutom svårtolkade, eftersom de inte omfattar exempelvis ekonomiska resurser i form av förmögenhet, arv och liknade överföringar inom familjen eller mellan olika hushåll, och inte heller inkomster från arbete utanför den reguljära arbetsmarknaden. Vidare finns det personer som frivilligt väljer att tillfälligt sänka sina inkomster i samband med studier, föräldraledighet eller resor i hopp om eller med vetskap om att högre inkomster väntar i framtiden. Andra har inte sökt bostadsbidrag eller ekonomisk bistånd trots att deras inkomst indikerar att de skulle kunna vara berättigade till detta, vilket kan tyda på att de har tillgångar. För många näringsidkare mäter inkomststatistiken inte den ekonomiska standarden särskilt effektivt.

En egenskap hos relativa mått är att inkomstgränsen varierar över tiden. I en lågkonjunktur sänks gränsen om medianinkomsten sjunker. Om många av de som har lägst standard då lever på reall oförändrade transfereringar kan resultatet bli att andelen med låg ekonomisk standard minskar i takt med att ekonomin i landet försämras. I en konjunkturuppgång kan resultatet bli det omvända, dvs. att det ekonomiska uppsvinget leder till att fler hamnar under gränsen för svag ekonomi. Därför är det lämpligt att komplettera redovisningen med ett absolut mått.

Diagram 2.5 Andel med låg ekonomisk standard efter hushållstyp 2005–2009. Individer 0–64 år

I diagram 2.5 redovisas det relativa måttet på andel med en disponibel inkomst under 60 procent av medianen samt hur den andelen har förändrats över åren för olika hushållstyper. För de flesta hushållstyper har andelen legat på en jämn nivå för att sedan öka från 2007. För ensamstående, framför allt de med barn, har ökningen varit större jämfört med övriga grupper. Ensamstående med barn har en högre sannolikhet att leva under en låg ekonomisk standard. Ensamstående med barn, varav tre fjärdedelar är kvinnor, är den grupp som har störst andel individer med relativt sett svag ekonomi. Drygt en fjärdedel av ensamståendehushållen med ett barn har en relativt låg ekonomisk standard, medan andelen för motsvarande hushåll med två barn är omkring 40 procent. Även i barnhushåll med unga föräldrar finns en högre risk för låg ekonomisk standard. I hushåll där föräldrarna är födda utomlands är den ekonomiska standarden

lägre än för hushåll där båda föräldrarna är födda i Sverige.

Familjer med barn med funktionsnedsättning eller sjukdom har andra behov som ofta innebär merkostnader och därmed relativt sett en större risk för låg ekonomisk standard. För att ge möjlighet att i hemmet ta hand om ett barn med behov av särskild tillsyn och vård finns vårdbidraget, som även kan ersätta för merkostnader. Vårdbidraget bidrar till dessa hushålls disponibla inkomst och kompletterar på så sätt den ekonomiska familjepolitikens generella stöd. Antalet barn som föräldrar fick vårdbidrag för 2009 var 44 876.

Ensamstående hushållen löper högre risk att ha relativt låg ekonomisk standard eftersom det enbart finns en löneinkomst i hushållet. Det faktum att de ekonomiska familjestöden följer prisutvecklingen eller är fasta belopp snarare än inkomstutvecklingen gör att den disponibla inkomsten för ensamstående med barn – vars inkomster i högre grad utgörs av ekonomiska familjestöd – halkar efter i tider av reallöneutveckling. Det är också så att hänsyn inte fullt ut kan tas till att en del av barnen till ensamstående egentligen bor halva tiden hos båda föräldrarna, vilket sannolikt ökar den ekonomiska standarden något för barnet och den förälder som här klassas som ensamstående. Antalet barn som bor växelvis har ökat betydligt under senare år och uppgick till drygt 120 000 barn 2006.

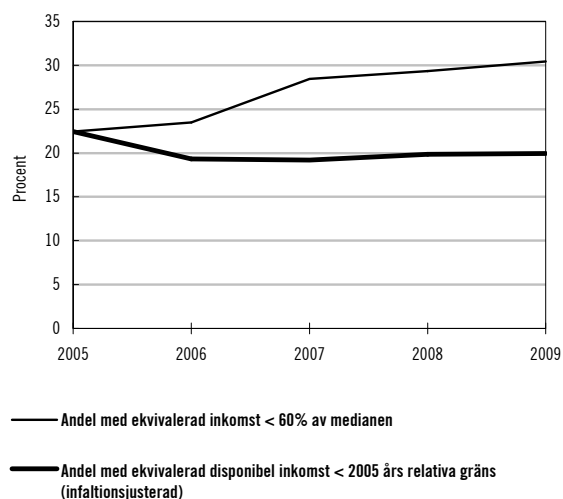
Ett sätt att mäta absolut låg ekonomisk standard är att mäta hur stor andel som har disponibel inkomst under 60 procent av medianinkomsten ett år och sedan skriva upp gränsen med förändringen i KPI och fortsätta att följa hur stor andel som då faller under inkomstgränsen.

Ensamstående barnhushåll

Ensamstående med barn har, jämfört med andra hushållstyper, haft en lägre ökning av snittinkomsten. I diagram 2.6 kan vi jämföra förändringen i relativt respektive absolut låg standard för dessa hushåll. Diagrammet visar tydligt att ensamstående med barn som hushållstyp har fått det sämre relativt medianinkomsten i Sverige då andelen med disponibel inkomst under 60 procent av medianinkomsten ökat mellan 2005 och 2009. Det absoluta måttet har en snarast motsatt utveckling då det sjönk mellan 2005

och 2006 för att sedan ligga i princip stilla. Jämfört med andra grupper har ensamstående med barn fått en sämre utveckling av den ekonomiska standarden medan den inkomst de har räcker lika långt varje år.

Diagram 2.6 Andel "relativt" resp. "absolut" fattiga individer 0–64 år i hushåll med ensamstående med barn 0–19 år².

Källa: Socialdepartementets beräkningar, STAR

En generell slutsats är att oavsett vilket mått som används, finns ensamstående hushåll med barn i större utsträckning bland dem som har den lägsta ekonomiska standarden jämfört med sammanboendehushåll. Antalet personer som ska försörjas på familjens inkomster, stordriftsfördelar och hushållens arbetstid får således ett tydligt genomslag på den ekonomiska standarden.

Även om ekonomin för ensamstående med barn den senaste 10-årsperioden har ökat reallt har den sedan 2008 halkat efter övriga hushållsgrupper något. En förklaring är att den ekonomiska familjepolitiken är relativt sett viktigare för ensamstående framför allt då bostadsbidraget urholkas exempelvis genom att inkomstgränser och bostadskostnadsgränser inte har förändrats sedan 1997. Under den förra mandatperioden har jobbskatteavdraget införts som ökar den disponibla inkomsten genom sänkt inkomstskatt.

² Det relativa måttet är andelen med disponibel inkomst per konsumtionsenhet < 60 procent av medianen. Det absoluta måttet är andelen under den relativa fattigdomsgränsen ett visst basår (här 2005) uppskrivet med KPI.

Detta är en del av den reala höjning av inkomsten som skett under de senare åren, men faktum kvarstår att hushåll med två försörjare har helt enkelt större möjlighet att ta del av jobbskatteavdraget.

Till viss del är det också en svårighet med definitionen av ensamstående med barn. I dag identifieras ensamstående med barn genom att titta på folkbokföring trots det att många barn som i dag lever växelvis vilket innebär att det finns kvinnor som har en lägre försörjningsbörda än vad som framgår i register samtidigt som det finns män som har en högre försörjningsbörda. Det betyder även att det finns fler barnhushåll än vad som i dag beräknas. Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad (dir. S2009:04) har regeringens uppdrag att kartlägga särlevande föräldrars ekonomiska situation och redovisa hur de samarbetar och fördelar försörjningsansvaret för barn när de inte (längre) lever tillsammans.

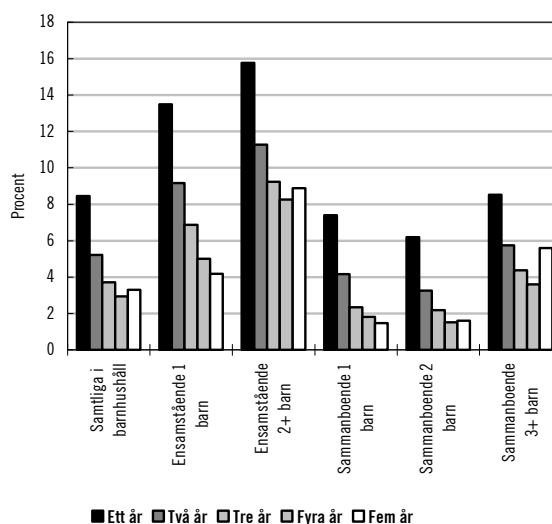
Långvarig låg ekonomisk standard

Fördelningen av de ekonomiska resurserna under ett enskilt år ger en ofullständig bild av barnhushållens ekonomiska standard. Det faktum att den ekonomiska standarden i ett hushåll är låg ett visst år behöver inte betyda att den är det under en längre period. Ett skäl till att studera utvecklingen av ekonomisk standard är därför att försöka bedöma om barnhushållens möjligheter och incitament att förbättra sin ekonomiska situation förändras över tiden. Framför allt är det viktigt att undersöka hur stor andel som fastnar i en situation med långvarig relativ och absolut låg ekonomisk standard och om denna grupp har ökat eller minskat under en viss period. Detta är angeläget då det behövs olika åtgärder för att bekämpa den långsiktiga ekonomiska utsattheten respektive den mer kortsiktiga.

I diagram 2.7 återfinns ett liknande mönster som när relativ låg ekonomisk standard redovisats per år. Ensamstående har oftare en låg ekonomisk standard än sammanboende och för båda grupperna ökar risken med antalet barn. Den långvariga låga ekonomiska standarden ligger på en betydligt lägre nivå än den för ett enstaka år. När hushållen indelas efter om de vuxna är födda i Sverige eller utomlands finns det skillnader i risken för långvarig låg ekonomisk standard. Av

ensamstående med ett barn där den vuxne är född utomlands har 13 procent haft låg ekonomisk standard alla fem år perioden 2004–2008 medan andelen är drygt 5 procent bland ensamstående med barn där den vuxne är född i Sverige. Skillnaden kvarstår för sammanboende och för hushåll med olika antal barn medan sammanboende där en vuxen är född i Sverige och en är född utomlands ligger någonstans mittemellan.

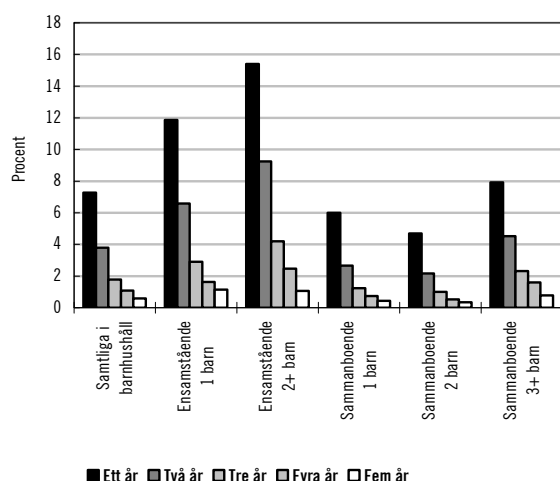
Diagram 2.7 Andel med låg ekonomisk standard ett visst antal år 2004–2008

Källa: Försäkringskassan, LINDA

Vid jämförelse med det absoluta måttet ligger andelen som har en disponibel inkomst under riksnormen *ett* år av de fem åren på samma nivå som för det relativa måttet. I diagram 2.8 visas att andelen som har en disponibel inkomst under riksnormen flera av åren är betydligt lägre än för det relativa måttet.

Diagram 2.8 Andel med disponibel inkomst under riksnormen ett visst antal år 2004–2008

Källa: Försäkringskassan, LINDA

Samma mönster som tidigare visats för enskilda år kvarstår vid långvarig låg ekonomisk standard. Ensamstående med barn har större risk för låg ekonomisk standard än sammanboende med barn. Samtidigt ökar risken med antal barn i hushållet.

2.5.6 Barnafödande

Barnafödandet är en viktig välfärdsfråga. De barn som föds och växer upp i ett land är den främsta förutsättningen för stabiliteten i och utvecklingen av samhället och dess framtida välfärd. Utan en stabil befolkningsutveckling riskerar arbetskraftsutbudet och produktiviteten att minska liksom förmågan att sörja för framtida generationer. Många länder står i dag inför en sviktande befolkningstillväxt som i kombination den ökande andelen äldre ger en besvärlig ekonomisk framtid. I närtid ökar utgifterna för familjepolitiken när fler barn föds, men på längre sikt genererar ett ökat barnafödande en högre inkomst med ökat arbetskraftsutbud.

Den ekonomiska familjepolitiken har även betydelse för barnafödandet. Familjepolitiken bidrar till att ge föräldrar möjlighet att förena arbets- och familjeliv. Vid en internationell jämförelse ger den svenska familjepolitiken ett omfattande ekonomiskt stöd till barnfamiljer. Både genom direkta bidrag och genom att underlätta för föräldrarna att kombinera arbete och familj genom en väl utbyggd förskola med låga avgifter. Sammantaget ger det en positiv effekt på de materiella förutsättningarna för att

bilda familj. Vid kriser föds det vanligtvis färre barn främst med anledning av att förutsättningarna upplevs mer otrygga och osäkra. I Sverige har det länge funnits en stark koppling mellan barnafödande och konjunktur. Detta kan förklaras med att det svenska föräldraförsäkringssystemet är starkt kopplat till inkomst och förvärvsarbete. Dock har den senaste ekonomiska krisen inte haft någon effekt på det totala barnafödandet (källa: SCB). Inte heller när 7 000 kvinnor och män i barnafödande ålder intervjuades under lågkonjunkturen 2009 var ekonomin det som avgjorde varför man väntade med att skaffa barn.

I Sverige är det varit relativt små svängningar i nativiteten vilket går att tolka som ett tecken på att stöden från trygghetssystemen tar bort en del av osäkerheten för den egna ekonomin och förmågan att försörja sin familj. Ytterligare tecken på det är de relativt höga födelsetalen som Sverige har. Barnafödande är generellt högre i samhällen där föräldrar (kvinnor) inte upplever att de behöver välja mellan barnafödande eller förvärvsarbete. För att uppnå en stabil befolkning behövs en fruktsamhet på 2,1 barn per kvinna. För 2009 var fruktsamhetstalet 1,94 barn per kvinna och för 2010 beräknas ökningen fortsätta till 1,97. Ett så högt barnafödande har Sverige inte haft sedan 1993. Detta jämfört med barnafödandet i andra europeiska länder där födelsetalet i EU:s medlemsstater i genomsnitt ligger på 1,5 barn per kvinna och för exempelvis Tjeckien, Slovakien och Polen på 1,2 barn per kvinna.

2.5.7 Resultat av uttaget inom föräldrapenningen

Jämställdhetsbonus

Syftet med den jämställdhetsbonus som regeringen har infört för barn födda från och med den 1 juli 2008 är att förbättra förutsättningarna för jämställdhet mellan kvinnor och män i ansvaret för hem och barn, i uttaget av föräldrapenningen och på arbetsmarknaden. Under 2009 beräknas 12 066 föräldrar ha haft rätt till jämställdhetsbonus baserat på deras uttag av föräldrapenning under året. Av dessa ansökte 8 649 (cirka 72 procent) om utbetalning av bonus och 6 833 (cirka 57 procent) beviljades jämställdhetsbonus. I tabell 2.5 nedan redovisas utfallet för 2009 uppdelat på kön.

Tabell 2.5 Utfall jämställdhetsbonus 2009

Jämställdhetsbonus	Kvinnor	Män	Totalt
Antal utskickade ansökningsblanketter	10 764	2 369	13 133
Antal preliminärt beräknade berättigade föräldrar	9 960	2 106	12 066
Utfall antal beviljade föräldrar	5 697	1 136	6 833
Utfall andel föräldrar	83 %	17 %	100 %
Antal beräknade preliminära bonusdagar	338 754	103 175	441 929
Utfall antal krediterade bonusdagar	216 774	58 171	274 945
Utfall krediterat belopp	21 677 400	5 817 100	27 494 500

Källa: Försäkringskassan

De första barnen som berörs av denna reform har hunnit bli två år. Först när barnen har fyllt åtta år kan reformen slutligen utvärderas gällande dessa barn, men eftersom de flesta föräldrar återgått i arbete efter föräldraledighet när barnet fyllt två kan en första utvärdering göras redan nu.

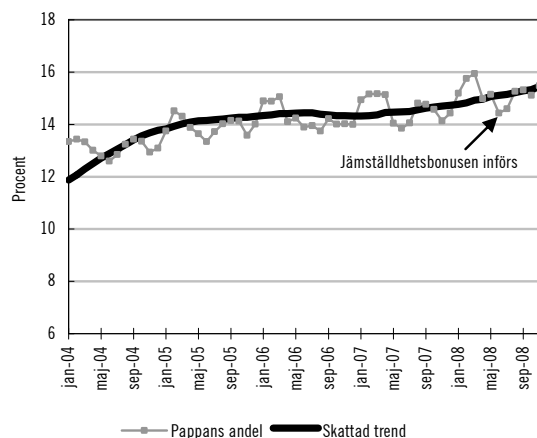
Hitintills har inga signifikanta effekter av jämställdhetsbonusen på föräldrapenninguttaget kunnat observeras, enligt en rapport från Försäkringskassan³. Visserligen ökar pappornas andel av uttagna dagar men detta är en trendmässig ökning som pågått under flera år.

Eftersom jämställdhetsbonusen endast gäller för barn födda fr.o.m. 1 juli 2008 är ett naturligt sätt att utvärdera effekten att jämföra fördelningen av uttagna dagar mellan föräldrarna för barn födda innan med de födda efter införandet av bonusen. Vid en sådan jämförelse fann Försäkringskassan inga skillnader mellan barn födda under de två veckorna före bonusen infördes och barn födda under de två efterföljande veckorna. Jämförelsen gjordes för barn som uppnått åldern 18 månader. Inte heller vid en fördjupad analys där jämförelsen gjordes med hänsyn tagen till bl.a. föräldrarnas ålder, utbildningsnivå och sjukpenninggrundande inkomst (SGI) fann man några skillnader.

En analys som är viktig, men som ännu inte har gjorts, är att jämföra fördelningen av uttaget med en uppdelning av hushållen efter sysselsätt-

ningsstatus. Om bonusen påverkar fördelningen av uttaget bör den ha störst effekt på hushåll där båda föräldrarna är sysselsatta.

Generellt har pappornas andel av uttagna föräldrapenningdagar ökat trendmässigt men relativt långsamt. Under vissa perioder har ökningstakten varit snabbare. I diagram 2.9 redovisas andelen föräldrapenningdagar uttagna av pappan vid tidpunkten då barnet fyllt 18 månader. Trendmässigt har pappans andel av uttagna dagar ökat något snabbare för de barn som föddes våren 2007 eller senare, alltså före införandet av jämställdhetsbonusen.

Diagram 2.9 Pappors andel av uttagna föräldrapenningdagar när barnet är 18 månader. Redovisat efter barnets födelsemånad

Källa: Försäkringskassan

Det är troligt att det finns en viss koppling till den ekonomiska konjunkturen. Generellt drabbas män av arbetslöshet i ett tidigare skede än kvinnor i konjunktur nedgång vilket ger ett ekonomiskt incitament för pappor att öka uttaget av föräldrapenningdagar mer än kvinnor. När arbetslösheten även stiger för kvinnor minskar istället det ekonomiska incitamentet för ett jämnare uttag och männens andel återgår till att öka enligt en mer långsiktig trend.

2.5.8 Resultat inom underhållsstödet

Under området Behovsprövade bidrag finns ett verksamhetsmål 2009 avseende underhållsstödet som anger att Försäkringskassan ska verka för att separerade föräldrar i större utsträckning på egen hand reglerar underhållet för barnen. Andelen barn vars föräldrar reglerar underhållet direkt mellan sig har ökat under flera år och även

³ Jämställdhetsbonusen – en effektutvärdering. Socialförsäkringsrapport 2010:5 Försäkringskassan

under 2009 är resultatet positivt. Vid utgången av 2009 betalades fullt underhållsstöd ut för cirka 181 000 barn, vilket är en minskning jämfört med tidigare år. Vid samma tidpunkt fanns det cirka 498 000 barn som inte bodde med båda sina föräldrar. I de fall den bidragsskyldige föräldern har förmåga att återbetala underhållsstöd kan det finnas förutsättningar för föräldrarna att själva komma överens om underhållet utan att gå via Försäkringskassan och underhållsstödet. Om de föräldrar som inte har ekonomisk möjlighet att bidra till sina barns underhåll räknas bort – eftersom de reglerar underhållet med hjälp av underhållsstödet – innebär det att föräldrarna till nära 70 procent av alla barn till separerade föräldrar löser underhållsfrågan själva. År 2008 var andelen 69 procent och 2003 var andelen 61 procent. Ökningen kan sannolikt förklaras av att en allt större andel barn till särlevande föräldrar bor växelvis och att underhållet då regleras genom att respektive förälder ansvarar för de kostnader som uppstår när föräldern har barnet hos sig.

Med målsättningen om en ökad direktreglering som grund arbetar Försäkringskassan sedan flera år med att öka kunskapen hos separerade föräldrar om att barnets underhåll kan bestämmas genom ett civilrättsligt avtal om underhållsbidrag, eller att underhållsstödet i stället kan bestå av ett utfyllnadsbidrag som fyller upp till det maximala beloppet om 1 273 kronor per månad. På Försäkringskassans hemsida finns information om hur föräldrar som inte bor tillsammans kan träffa avtal om underhållsbidrag till sina barn. Där finns också blanketter för avtal och ett beräkningsinstrument som föräldrarna kan använda för beräkning av underhållsbidragets storlek. I Försäkringskassans arbetsprocess för underhållsstöd ingår också att informera separerade föräldrar om att de själva i första hand ska sköta barnets försörjning. Om det vid ansökningstillfället inte är möjligt för den bidragsskyldige föräldern att betala direkt till boföräldern, kontaktas den bidragsskyldige efter ett halvår med förslag om direktbetalning till den andra föräldern.

Att fler föräldrar reglerar underhållet själva innebär att antalet ärenden med fullt underhållsstöd minskar. Förutom minskade kostnader för administrationen av underhållsstödet kan det även finnas ekonomiska fördelar för barn om föräldrarna löser underhållet direkt mellan varandra. Om fler föräldrar beräknar underhållsbidrag enligt föräldrabalkens regler en del barn få

ett högre underhåll än underhållsstödets maximala belopp på 1 273 kronor per månad. Detta beror på att underhållsbidraget, till skillnad från underhållsstödet, beräknas på båda föräldrarnas ekonomiska överskott.

2.5.9 Försäkringskassans administration

2009 visar generellt på förbättrade resultat vad gäller både handläggningstider och tillgänglighet. För samtliga förmåner inom utgiftsområdet, undantaget tillfällig föräldrapenning, har handläggningstiderna förbättrats under året. Med undantag för vårdbidraget lever myndigheten emellertid ännu inte upp till de av Försäkringskassan beslutade servicemål för de olika familjeekonomiska stöden. Bostadsbidrag och underhållsstöd har fortfarande långa handläggningstider. De långa handläggningstiderna uppges till viss del vara en konsekvens av de problem som följde av omstruktureringen 2008.

Försäkringskassan har haft problem med omprövningsverksamheten under 2009. Under året inkom betydligt fler omprövningar än förväntat vilket har medfört långa handläggningstider inom denna verksamhet. De familjeekonomiska stöden är ett av de områden där problemen varit som störst. Många av de beslut som omprövades under 2009 hade bristfälliga beslutsunderlag eller en felaktig regeltillämpning. En bidragande orsak till den stora ökningen av omprövningsärenden har varit strukturella problem från omorganisationen som inneburit att möjligheten för handläggare att göra så kallade själv rättelser har varit begränsad. Försäkringskassan har under året dock förstärkt omprövningsverksamheten och samordnat omprövningsarbetet nationellt vilket har resulterat i att handläggningstiderna nu är tillbaka till normala nivåer.

En förutsättning för att Försäkringskassan ska kunna fatta korrekta beslut är att myndigheten har korrekta beslutsunderlag. Försäkringskassans kvalitetskontroller visar att det finns brister i beslutskvaliteten inom några av familjeförmånerna. Bristerna under 2009 bedöms bero på kraftiga säsongsvariationer i inflödet av ärenden i kombination med den kompetensväxling som skedde i samband med omorganisationen 2008. För att höja andelen korrekta beslutsunderlag och andelen korrekta beslut har åtgärder vidtagits under året. Exempelvis har insatser i form av

utbildning och tillämpningsstöd genomförts inom förmånen bostadsbidrag.

Mot bakgrund av bland annat de problem som nämnts ovan har Försäkringskassan under 2009 och 2010 vidtagit åtgärder. Myndigheten har exempelvis satt upp mål för tillgänglighet, service och handläggningstider och i kundcenter har den s.k. call-backfunktionen utökats för att underlätta kontakterna med medborgare vid hög samtalsbelastning. Försäkringskassan försöker även arbeta mera flexibelt så att resurserna inom och mellan kontoren nyttjas bättre. Därtill pågår ett för administrationen övergripande arbete med att åstadkomma en korrekt och enhetlig rättstillämpning för korrekta beslut och ersättningar. I detta arbete ingår att förbättra beslutsunderlagen, följa upp och analysera kvalitetsbrister, genomföra riskanalyser och vidta förebyggande åtgärder. Arbete pågår även med att införliva kontrollperspektivet i handläggningen och IT-stöd. Som komplement till det preventiva arbetet har ett antal riktade efterhandskontroller genomförts under året, exempelvis inom barnbidrag. Vad gäller antalet polisanmälningar som Försäkringskassan har gjort under 2009 i samband med misstanke om brott vid felaktiga utbetalningar rör hälften av anmälningarna felaktigheter inom de familjepolitiska förmånerna. Denna andel har dock minskat i jämförelse med tidigare år då kontrollen av utbetalning av tillfällig föräldrapenning exempelvis var mera omfattande. Gällande korrekta beslut och utbetalningar se även utgiftsområde 10 avsnitt 3.5 Försäkringskassan.

Utvecklingen under 2010 visar på en del fortsatta problem med långa handläggningstider inom vissa ärendeslag, exempelvis inom bostadsbidrag och tillfällig föräldrapenning, samt bristande tillgänglighet i kundcenter. Höga ärendeinflöden i kombination med en alltför oflexibel produktionsorganisation uppges vara orsaker bakom dessa problem.

2.5.10 Internationella aspekter – tilläggsbelopp vid familjeförmåner

Sverige är i vissa fall enligt EU-regler skyldigt att betala ut ett tilläggsbelopp avseende familjeförmåner (Rådets förordning nr 883/04 om samordning av de sociala trygghetssystemen i EU). Enligt förordningen är Sverige betalningsskyldigt både i vissa fall till utlandsbosatta med viss

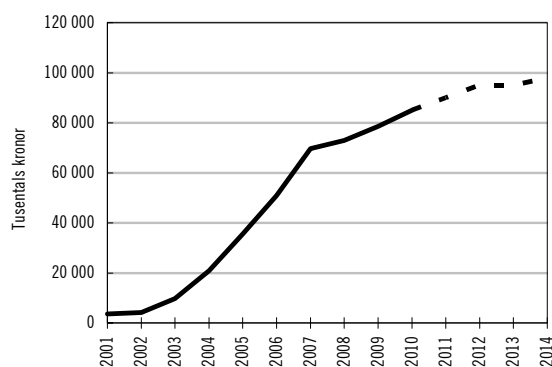
anknytning till Sverige, och till i Sverige bosatta med anknytning till annat EU-land. Detta blir aktuellt när Sverige är ett av två arbetsländer, t.ex. när föräldrar arbetar i två olika medlemsländer, men det andra landet är primärt ansvarigt för förmånen på grund av att familjemedlemmarna är bosatta i det landet. Det är Försäkringskassan som betalar ut tilläggsbelopp avseende familjeförmåner och detta finansieras helt över statsbudgeten. Kostnaderna för tilläggsbeloppen ingår i anslaget för allmänna barnbidrag (se nedan under avsnitt 2.9).

Familjeförmåner enligt förordning nr 883/04 omfattar barnbidrag, förlängt barnbidrag, flerbarnstillägg, bostadsbidrag i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn, studiebidrag och extra tillägg inom studiehjälpen, tillfällig föräldrapenning, föräldrapenning samt kommunalt vårdnadsbidrag.

När det för samma tid finns rätt till familjeförmåner från två EU/EES-länder har ett av länderna det så kallade primära ansvaret för familjeförmånerna medan det andra landet har ett så kallat sekundärt ansvar. Landet med sekundärt ansvar ska endast betala familjeförmåner om summan av dessa överstiger de familjeförmåner som kommer att betalas ut från det primära landet. Beloppet som ska betalas ut från det land som har ett sekundärt ansvar är ett tillägg som motsvarar mellanskillnaden.

När Sverige är primärt land betalas familjeförmåner ut utifrån respektive ärendeslag. När Sverige är sekundärt land utbetalas ett tilläggsbelopp avseende familjeförmåner. Även utbetalning av studiestöd som familjeförmån utförs av Försäkringskassan. Utbetalning av kommunalt vårdnadsbidrag görs av kommunerna i de situationer då barnet bor i Sverige och Sverige är primärland. I övriga familjeförmånsärenden utbetalar Försäkringskassan det kommunala vårdnadsbidraget.

Utgifterna för tilläggsbelopp vid familjeförmåner var cirka 79 miljoner kronor för 2009. Detta är cirka 6 miljoner kronor högre än 2008 och innebär en ökning med 7,8 procent. Utgifterna för tilläggsbelopp vid familjeförmån har ökat årligen sedan 1996. Utgiftsutvecklingen har för tidigare år haft en högre ökningstakt än för 2008 och 2009. För 2010 och framåt bedöms ökningstakten fortsätta på samma nivå som för de senaste två åren.

Diagram 2.10 Utgift för tilläggsbelopp vid familjeförmåner; utfall och prognos

Källa: Försäkringskassan

2.6 Revisionens iakttagelser

Ingen granskningsrapport eller revisionsberättelse med invändning har lämnats inom utgiftsområdet.

2.7 Politikens inriktning

Familjen är den grundläggande gemenskapen i samhället. Vår trygghet och känsla av sammanhang grundläggs redan som barn i den egna familjen. I familjens gemenskap kan ett djupt mänskligt behov tillgodoses – att bli sedd och inte vara utbytbar. I den lilla grupp som en familj utgör får familjemedlemmarna möjlighet att möta kärlek, omtanke och förståelse, men också ställas inför krav och ta ansvar.

Regeringens familjepolitik tar sin utgångspunkt i barnens möjlighet att utvecklas tillsammans med sina föräldrar. Då barnens familjesituation ser väldigt olika ut är det viktigt att familjepolitiken utgår från familjens egen situation. Nyckelorden som sammanfattar regeringens syn på en modern familjepolitik är; barnet i centrum, valfrihet, ett ökat ansvarstagande, mångfald inom förskola och annan pedagogisk verksamhet samt båda föräldrarnas ansvar för barnen.

Sverige har en ambitiös familjepolitik. Målet är att skapa goda och trygga uppväxtvillkor för barn och ungdomar, förutsättningar för familjer att få tid tillsammans och att uppmuntra jämställda familjer. Alla barn ska ha samma rättigheter och ges samma chanser att fullt ut forma

sina egna liv som vuxna. Regeringen är övertygad om att föräldrarna själva bäst fattar beslut om den egna vardagen.

Vår tids familjepolitiska utmaningar handlar om att skapa tid för både familjeliv och yrkesliv på lika villkor för både män och kvinnor, och om att ge alla barn ekonomisk och social trygghet och förutsättningar för en god relation till båda sina föräldrar. Därtill måste de offentliga systemen utformas på ett sådant sätt att samhället i första hand stöttar och hjälper, inte styr och hindrar. Detta vill vi göra genom att utgå från föräldrarnas centrala betydelse för barnets trygghet samt behovet av ökad jämställdhet och större valfrihet för familjerna.

Det är centralt att familjepolitiken präglas av ett tydligt barnperspektiv. Principen om barnets rätt till trygga och utvecklande uppväxtförhållanden bör vara vägledande, liksom barnets rätt till delaktighet och inflytande över frågor som rör barnet i förhållande till barnets ålder och mognad. Regeringen vill möta barn och familjers olika önskemål och behov genom att stödja föräldrarna i deras val. Föräldrarna är de som har huvudansvaret för barnets välbefinnande och ska utifrån familjens livssituation och barnets behov se till barnets bästa. Föräldrarna är också de som känner sina barn bäst. En modern familjepolitik utgår från dessa förutsättningar.

Regeringen tar nu ytterligare steg för att skapa mer självbestämmande för familjerna genom stöd och genom att förenkla familjepolitiken, göra den mer flexibel och användbar för föräldrarna och inte minst för att förstärka de ekonomiska marginalerna för de föräldrar och barn som har de lägsta ekonomiska marginalerna. Många barnfamiljer har en utsatt ekonomisk situation; det gäller inte minst många ensamstående med barn. Med lite större marginaler kan föräldrars oro för den egna familjens situation minska och barnets trygghet stärkas. Regeringen vill därför förbättra ekonomin för de barnfamiljer som har den sämsta ekonomin genom att höja det särskilda bidraget för barn som finns inom bostadsbidraget. Regeringen har dessutom i vårtilläggsbudget för 2010 (prop. 2009/10:99) beslutat om en höjning av flerbarnstilläggen inom systemet för allmänna barnbidrag. Riksdagen beslutade i juni om nämnda proposition och lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2010.

Genomförda reformer

Regeringen införde den 1 juli 2008 ett kommunalt vårdnadsbidrag samt en jämställdhetsbonus. Vårdnadsbidraget ger föräldrar ökade möjligheter att vara hemma och vårda sina barn under den period då barnet är mellan ett och tre år och är ett alternativ till den offentligt finansierade förskolan och annan pedagogisk verksamhet. Jämställdhetsbonusen ger föräldrar bättre ekonomiska möjligheter och incitament till att fördela föräldraledigheten mer jämlikt samt förbättrar även förutsättningarna för en ökad jämställdhet på arbetsmarknaden.

Regeringen följer utvecklingen av båda reformerna. Vad gäller vårdnadsbidraget har regeringen lämnat ett uppdrag till Statistiska centralbyrån (SCB) om att följa upp och redovisa statistik avseende reformen (dnr S2009/10164/SF). Åtterrapporeringen sker i två etapper; en första kommenterad redovisning av barnfamiljernas nyttjande till den 1 oktober 2010, och en senare statistisk sammanställning till den 1 mars 2011.

Situationen för barn till ensamstående föräldrar är en fråga som är mycket angelägen i regeringens arbete. Regeringen har därför från och med den 1 januari 2010 infört en möjlighet för ensamstående föräldrar som blir sjuka och inte kan vårda sitt barn att låta någon annan person som avstår från förvärvsarbete få tillfällig föräldrapenning för vård av barnet.

Regeringen har även genomfört en reform som ger egenföretagare en bättre ersättning med tillfällig föräldrapenning per dag. Reformen trädde i kraft den 1 juli 2010.

Ensamstående föräldrar

Regeringen har under 2009 tillsatt en utredning som ska se över hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevande föräldrar, (dir. S2009:04). En särskild utredare har i uppdrag att granska hur fördelningen av kostnader och inkomster som är kopplade till ett barn, påverkar och stödjer en fungerande försörjning och omsorg om barnet när föräldrarna inte lever tillsammans. Det faktum att rätten till bidrag i många fall endast kan tillfalla en förälder kan skapa konflikter mellan föräldrarna och leda till att ekonomiska överväganden i stället för det enskilda barnets behov, intressen och rättigheter blir utgångspunkten för beslut. Utredaren ska därför analysera hur reglerna om ekonomiskt stöd till barnfamiljer påverkar separerade föräldrars beslut rörande vårdnad, boende, umgänge

samt fördelning av försörjningsansvar för det gemensamma barnet. Utredaren ska vid behov föreslå förbättringsåtgärder, regelförändringar och andra åtgärder som kan underlätta och uppmuntra samarbete mellan föräldrar som inte lever tillsammans. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2011.

Svenska föräldrars möjligheter att förena arbetsliv och föräldraskap är vid en internationell jämförelse relativt goda men kunskapen om hur föräldrarna upplever dessa möjligheter är dock begränsad och behöver utvecklas. I syfte att få ytterligare kunskap om hur såväl särlevande som sammanboende föräldrar upplever sitt handlingsutrymme gällande fördelning av tid mellan arbete och omsorg om barnen, har regeringen uppdragit åt SCB att genomföra en enkät- och registerstudie riktad till föräldrar. Av studien ska bl.a. framgå vilket inflytande det finns över det ekonomiska utfallet och vilka överväganden som görs av föräldrarna i vardagen. Genom studien vill regeringen få ökad kunskap om föräldrarnas möjligheter att fatta självständiga beslut kring barn och arbete samt hur familjer värderar de konsekvenser som besluten ger. Det kan gälla ekonomi, tid med barnen eller tid på arbetet. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2011.

De resultat som kommer att redovisas av Utredningen om ekonomi och föräldrarsamarbete vid särlevnad (dir. S2009:04) samt SCB:s studie om föräldraskap kommer att bli ett viktigt underlag i regeringens fortsatta arbete med familjepolitiken.

Regeringen vill ytterligare förbättra möjligheterna för ensamstående föräldrar att använda föräldraförsäkringen. Regeringen vill därför utreda möjligheten till att föräldrar som är ensamma i sitt föräldraskap ska kunna överlåta en del av föräldrapenningen. Regeringen vill också utreda möjligheten för den som i praktiken är ensamstående, att ta del av alla föräldraförsäkringens dagar. Dessutom vill regeringen utreda möjligheten för studerande att låta någon som avstår från arbete, ta hand om den studerandes sjuka barn med tillfällig föräldrapenning.

Regeringens förslag inom familjepolitiken

Regeringen vill föreslå följande förändringar under mandatperioden:

- I syfte att förenkla reglerna inom den tillfälliga föräldrapenningen ska plikten att anmäla vård av sjukt barn samma dag som barnet insjuknar tas bort.

- Den olika behandlingen av kvinnors graviditetsrelaterade besvär i trygghetssystemen ska analyseras och brister åtgärdas.
- För att ge föräldrar möjlighet att vara tillsammans under en längre tid i anslutning till ett barns födelse eller vid adoption ska föräldrar kunna vara föräldralediga samtidigt med föräldrapenning i 30 dagar under barnets första levnadsår. De nuvarande tio s.k. pappadagarna ska dock kvarstå.
- Det särskilda bidraget för barn inom ramen för bostadsbidraget höjs som framgår ovan samt under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* nedan.
- Jämställdhetsbonusen förenklas och förtydligas och kopplas direkt till uttaget av föräldrapenning.
- Vårdnadsbidraget görs mer flexibelt genom att karenstiden förkortas till tre månader när den enskilde själv sagt upp vårdnadsbidraget.
- Regeringens målsättning är att alla föräldrar som separerar ska erbjudas ett samarbetsamtal i syfte att enas om det fortsatta gemensamma ansvaret för barnet. Det bör övervägas om inte samarbetsamtalen förutom nuvarande frågor om vårdnad, boende och umgänge, även ska innehålla frågor om fördelning av det ekonomiska ansvaret för barnet. För barnets skull är det viktigt att eventuella konflikter hanteras på ett bra sätt, helst utanför domstol, för att undvika att barnet hamnar i kläm.
- För att möta föräldrars efterfrågan på råd och stöd i föräldrarollen och barnets utveckling för såväl små som stora barn, önskar regeringen utveckla sådant stöd till föräldrar och göra det mer lättillgängligt.

För de två sistnämnda förslagen finns mer information under utgiftsområde 9, under anslaget 7:3 *Insatser för att förverkliga konventionen om barnets rättigheter i Sverige*. Dessa frågor har även beröringspunkter med de frågor som ingår i Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad (dir. S2009:04).

2.8 Förslag till regeländringar

2.8.1 Utökad rätt till tillfällig föräldrapenning

Ärendet och dess beredning: Regeringen har i vårpropositionen för 2010 aviserat sin avsikt att återkomma till riksdagen med förslag i frågan om tillfällig föräldrapenning när ett barn har avlidit.

Mot denna bakgrund har en promemoria utarbetats inom Socialdepartementet. I promemorian föreslås ändringar i socialförsäkringsbalken samt i föräldraledighetslagen (1995:584).

Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i Socialdepartementet (dnr. S2010/5246/SF).

Lagrådet

Förslaget till lagändring i föräldraledighetslagen (1995:584) är av sådan karaktär att Lagrådets yttrande borde inhämtas. Förslaget är dock av sådan enkel beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Förslag om tillfällig föräldrapenning i samband med att ett barn har avlidit

Regeringens förslag: Tillfällig föräldrapenning ska kunna betalas ut under högst 10 dagar per förälder och barn i samband med att ett barn som är under 18 år har avlidit. Ersättningen ska kunna tas ut tidigast från och med dagen efter den då barnet har avlidit och senast för den dag som infaller 30 dagar efter den dag då barnet har avlidit. Ersättningen ska inte kunna lämnas under samma tid som föräldern förvärvsarbetar. Ersättningen ska kunna tas ut av flera föräldrar samtidigt. En förälder ska inte behöva göra anmälan till Försäkringskassan för att få ersättning. Förslaget medför även vissa följdändringar i socialförsäkringsbalken.

En följdändring görs i 8 § föräldraledighetslagen (1995:584) på så sätt att en förälder som arbetar med bibehållen sjukersättning och som därför helt eller delvis inte har rätt till tillfällig föräldrapenning ska ha rätt till ledighet i samband med att ett barn har avlidit.

Bestämmelserna ska träda ikraft den 1 januari 2011.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är till övervägande del positiva till förslagen. *Försäkringskassan* anser att det borde övervägas att i stället införa en helt ny generell förmån för ändamålet. *Försäkringskassan* anser också att åldersgränsen för förslaget bör övervägas vara 21 år i stället för den föreslagna gränsen om 18 år. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Landsorganisationen (LO)* samt *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* anser att reformen borde ligga inom sjukförsäkringen samt att det behövs ett förtydligande om att föräldrars rätt till sjukpenning är oförändrad. LO påpekar även att reformen inte får påverka rätten till sjukpenning samt att det framstår som oklart hur den nya ersättningen ska komma föräldrarna till del eftersom det inte krävs någon anmälan till *Försäkringskassan*. *Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)* förutsätter att ändringarna även kommer att införlivas i *Centrala Studiestödsnämndens (CSN)* regelverk, så att promemorians intentioner kommer alla föräldrar till del, även de föräldrar som studerar med studiemedel. *Svenska Barnläkarföreningen* anser att det bör förtydligas att föräldrarna även kan vara i behov av fortsatt sjukskrivning. *Försäkringskassan* och *Kammarrätten i Göteborg* har lämnat synpunkter avseende några redaktionella ändringar i lagtexten.

Skälen för regeringens förslag: Eftersom det inom föräldraförsäkringen i dag inte finns möjligheter för en förälder att uppbära någon ersättning när han eller hon inte vårdar barn (med undantag för vissa situationer) kan en förälder som t.ex. har vårdat ett sjukt barn som sedermera avlider, bli helt utan ersättning från den ena dagen till den andra. Det finns därför i vissa fall ett behov av ett särskilt ekonomiskt stöd från samhället till föräldrar i samband med att ett barn har avlidit.

Med förälder avses i det följande den personkrets som anges i 11 kap. 4 och 5 §§ socialförsäkringsbalken.

Bakgrund

Att förlora ett barn är en av de svåraste situationer som en förälder kan drabbas av. Det är därför särskilt viktigt att ha en väl utbyggd socialförsäkring för dessa föräldrar. När ett barn avlider i samband med födseln finns det enligt gällande bestämmelser en möjlighet för modern

att uppbära föräldrapenning till och med den tjugonionde dagen efter förloringsdagen. Det finns också möjlighet för en pappa att ta ut 10 dagar inom den tillfälliga föräldrapenningen i samband med ett barns födelse. De senare dagarna brukar kallas pappadagar men kan – om vissa förutsättningar är uppfyllda – även användas av en annan person än fadern till barnet. När ett äldre barn avlider finns det däremot inte någon ersättning inom föräldraförsäkringen som kan utges till föräldrarna. Visserligen har de flesta föräldrar rätt till sjuklön eller sjukpenning när de är förhindrade att utföra förvärvsarbete på grund av den krisreaktion som de kan drabbas av, men rätten till sjukpenning är inte en generell rätt, även om det finns ett läkarutlåtande som styrker sjukdomstillståndet.

Utvidgad rätt till tillfällig föräldrapenning

Av Socialstyrelsens *Försäkringsmedicinska beslutsstöd* framgår att sjukskrivning rekommenderas under 2–4 veckor vid krisreaktion, men för att rätt till sjukpenning ska föreligga gäller bl.a. också att föräldern skulle ha varit förvärvsarbetande om denne inte varit sjuk. Det är enligt regeringen inte rimligt att föräldrar ska känna sig otrygga med stödet från samhället när ett barn avlider. Det är därför mycket angeläget att föräldrar som mister ett barn, ska omfattas av en särskild rätt till ersättning från socialförsäkringen. Föräldrar som är arbetstagare får därmed också rätt till ledighet från sin anställning enligt föräldraledighetslagen (1995:584). För föräldrar vars barn har avlidit är frågan om en väl fungerande socialförsäkring mycket angelägen. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att en ny bestämmelse införs inom ramen för reglerna för den tillfälliga föräldrapenningen. Regeringen avser med ”barn” i detta sammanhang, den som inte har fyllt 18 år.

Bestämmelsen innebär således att föräldrar till ett barn som inte har fyllt 18 år har rätt till tillfällig föräldrapenning när de avstår från att förvärvsarbete i samband med att barnet har avlidit. Ersättningen ska kunna lämnas under högst 10 dagar per förälder och barn. Dagarna ska kunna tas ut inom 30 dagar räknat från dagen efter den då barnet har avlidit, vilket ligger i linje med Socialstyrelsens *Försäkringsmedicinska beslutsstöd* om sjukskrivning vid krisreaktion som nämnts ovan. Trots att den nya bestämmelsen inte ställer samma krav för rätt till ersättning som i övrigt gäller inom föräldraförsäkringen,

anser regeringen att det är lämpligt att reformen betalas ut inom de befintliga förmånssystem som är avsedda för föräldrar och barn. Vidare innebär den nya bestämmelsen att det, till skillnad från reglerna inom sjukförsäkringen, inte behöver göras någon individuell prövning av om sjukdom och arbetsförmåga föreligger för rätt till ersättning. De föreslagna bestämmelserna fråntar självklart inte föräldrarna rätten att vara sjukskrivna om rätt till sjukpenning föreligger. Där- emot kan inte tillfällig föräldrapenning och sjukpenning utges samtidigt. Syftet med förslaget är att underlätta för föräldrar som förlorar ett barn.

Det är inte rimligt att föräldrar som har förlorat ett barn ska behöva göra anmälan till Försäkringskassan. Försäkringskassan bör på eget initiativ meddela föräldern möjligheten att kunna få ersättning enligt den nya bestämmelsen. Detta bör kunna ske i samband med att Skatteverket har aviserat dödsfallet till Försäkringskassan. För att kunna handlägga ärendet måste emellertid Försäkringskassan infordra en ansökan om ersättning från föräldern enligt huvudregeln i 110 kap. 4 § socialförsäkringsbalken. Med tanke på att de ärenden som förslaget avser är av mycket känslig karaktär, både för den enskilde och Försäkringskassans handläggare, förutsätter regeringen att Försäkringskassan utarbetar fungerande rutiner för en lämplig hantering av dessa ärenden. Regeringen utgår även från att Försäkringskassan kommer att informera personal inom vården som kan komma i kontakt med föräldrar som har förlorat ett barn.

SACO har förutsatt att förslaget även kommer att omfatta föräldrar som studerar med studiemedel. Regeringen har inte för avsikt att i detta lagstiftningsärende föreslå några ändringar i studiestödslagen (1999:1395).

Följändring i föräldraledighetslagen

Socialförsäkringsbalken träder i kraft den 1 januari 2011. Inför ikraftträdandet har regeringen i prop. 2009/10:222, Följändringar med anledning av införandet av socialförsäkringsbalken, lämnat ett antal förslag till följändringar i lagstiftningen utanför socialförsäkringsområdet. I propositionen lämnas bl.a. förslag till följändringar i 8 § föräldraledighetslagen (1995:584). När nu regeringen föreslår nya bestämmelser om rätt till tillfällig föräldrapenning i samband med att ett barn har avlidit finns ett behov av en ytterligare följändring i 8 § föräldraledighetslagen. Regeringen föreslår därför

att en arbetstagare ska ha rätt till ledighet under den tid då han eller hon skulle ha haft rätt till tillfällig föräldrapenning i samband med att ett barn har avlidit, om arbetstagaren inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § socialförsäkringsbalken (vilka reglerar rätten för försäkrade att under vissa förutsättningar förvärvsarbeta med bibehållen sjukersättning). Bestämmelserna bör träda i kraft samtidigt som socialförsäkringsbalken träder i kraft.

Konsekvenser m.m.

Regeringen gör bedömningen att de ekonomiska konsekvenserna till följd av förslaget är begränsade och ryms inom ramen för de medel som ingår i utgiftsområde 12.

Regeringen bedömer även att förslaget kommer att kunna medföra en viss ökad administrationskostnad hos Försäkringskassan. Denna bör dock kunna hanteras inom befintliga ramar.

Förslaget bedöms inte innebära några ökade administrationskostnader för arbetsgivarna. Med hänsyn tagen till förslagets utformning gör regeringen bedömningen att förslaget inte kommer att medföra några ekonomiska konsekvenser för domstolarnas administration.

Förslag till lagändringar lämnas både inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp och utgiftsområde 12. Eftersom förslagen till lagändringar i vissa avseenden är avhängiga av varandra redovisas dock lagförslagen i sin helhet med författningskommentar under utgiftsområde 10.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Allmänna barnbidrag

Tabell 2.6 Anslagssutveckling 1:1 Allmänna barnbidrag

Tusental kronor				
2009	Utfall	23 363 599	Anslags- sparande	-18 002
2010	Anslag	23 666 000 ¹	Utgifts- prognos	23 800 000
2011	Förslag	24 398 000		
2012	Beräknat	24 645 000		
2013	Beräknat	25 046 000		
2014	Beräknat	25 407 000		

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för allmänna barnbidrag. De allmänna barnbidragen består av barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Anslaget omfattar även tilläggsbelopp vid familjeförmåner med hänsyn till EU-regler (Rådets förordning nr 883/04 om samordning av de sociala trygghetssystemen i EU).

Utgiftsutvecklingen inom anslaget är främst beroende av bidragets nivå och antal födda barn. Om antalet bidragsberättigade barn förändras med 5 000 påverkar det anslagsbelastningen med cirka 70 miljoner kronor.

Riksdagen beslutade i juni 2010 om prop. 2009/10:99 avseende regeringens förslag om höjning av flerbarnstillägget. Lagändringen innebär att flerbarnstillägget höjs med 50 kronor per månad för det andra barnet, 100 kronor för det tredje, 150 kronor för det fjärde och 200 kronor för det femte och varje ytterligare barn. Höjningen gäller fr.o.m. den 1 juli 2010 och innebär en årlig kostnadsökning på cirka 710 miljoner kronor. För 2010 beräknas kostnadsökningen till 355 miljoner kronor.

Under budgetåret 2009 uppgick utgifterna för de allmänna barnbidragen till 23 364 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna detta år översteg anslaget med drygt 52 miljoner kronor. Av de totala utgifterna för anslaget utgjorde barnbidraget 89,6 procent, flerbarnstillägget 8,8 procent, förlängt barnbidrag 1,3 procent och EU-förmåner 0,3 procent. Fördelningen har inte förändrats jämfört med 2008.

För innevarande budgetår beräknas utgifterna till 23 800 miljoner kronor, vilket är 134 miljoner kronor mer än anvisat anslag.

Regeringens överväganden

De allmänna barnbidragen syftar till att ge alla barnfamiljer lika förutsättningar till en god ekonomisk levnadsstandard. Barnbidraget är ett generellt stöd och lätt att överblicka samt enkelt och förhållandevis billigt att administrera.

Bedömningen av anslagsbehovet utgår från Statistiska centralbyråns senaste befolkningsprognos från april 2010. Antalet födda barn har sedan 2000 ökat varje år. Under 2009 föddes det cirka 112 000 barn vilket är det högsta antalet som har noterats sedan 1994. Antalet barn som passerar 16-årsgränsen och faller ut ur barnbidragssystemet är dock fler än antalet födda enligt befolkningsprognosen fram till 2010. Med

anledning av det ökade födelsetalet ökar det totala antalet barn i barnbidragssystemet från och med 2011. Samtidigt beräknas antalet barn som faller ur systemet med anledning av att de fyller 16 år att minska. Det totala antalet bidragsberättigade barn och ungdomar beräknas därför öka från och med 2011 med anledningen av ökade födelsetal. Detta innebär sammantaget med höjningen av flerbarnstillägget att kostnaden för anslaget kommer öka under perioden.

Tabell 2:7 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1.1 Allmänna barnbidrag

Tusental kronor				
	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	23 311 000	23 311 000	23 311 000	23 311 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	710 000	710 000	710 000	710 000
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar				
Volym	377 000	624 000	1 025 000	1 386 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	24 398 000	24 645 000	25 046 000	25 407 000

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 24 398 000 000 kronor anvisas för anslaget 1:1 *Allmänna barnbidrag* för 2011. För åren 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 24 645 000 000, 25 046 000 000 respektive 25 407 000 000 kronor.

2.9.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor				
År	Slagslag	Beräknat	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2009	Utfall	30 387 384	740 504	
2010	Anslag	32 217 735 ¹		31 868 537
2011	Förslag	33 992 171²		
2012	Beräknat	35 725 352		
2013	Beräknat	37 088 124		
2014	Beräknat	38 452 386		

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

² 2 917 000 tkr avser statlig ålderspensionsavgift för 2011 varav –113 083 tkr avser regleringsbelopp för 2008.

Anslaget används för föräldraförsäkring. Föräldraförsäkringen omfattar föräldrapenning i samband med barns födelse, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning. Utgiftsutvecklingen inom föräldraförsäkringen är främst beroende av ersättningsnivån, antal födda barn och fördelning av ersättningsdagar mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalet påverkar redan på kort sikt användningen av både föräldrapenning, havandeskapspenning och de tio s.k. pappadagarna inom den tillfälliga föräldrapenningen. På längre sikt påverkas även tillfällig föräldrapenning för vård av barn.

Tabell 2.9 Anslagets komponenter

	Förslag 2011	Beräkning 2012	Beräkning 2013	Beräkning 2014
Föräldrapenning	25 944 681	27 191 974	28 290 660	29 310 876
ÅP-avgift	2 458 639	2 645 367	2 752 489	2 851 960
Tillfällig föräldrapenning	4 612 054	4 831 596	4 958 009	5 162 244
ÅP-avgift	410 422	471 081	483 406	503 319
Havandeskapspenning	518 667	533 334	549 941	568 553
ÅP-avgift	47 708	52 000	53 619	55 434
Totalt	33 992 171	35 725 352	37 088 124	38 452 386

Föräldrapenning

Föräldrapenning kan betalas ut i samband med ett barns födelse eller adoption under högst 480 dagar. Av de 480 dagarna lämnas föräldrapenning på sjukpenningnivå eller grundnivå under 390 dagar. För resterande 90 dagar lämnas föräldrapenning på lägstanivå. Under 2009 utbetalades föräldrapenning för totalt 47,8 miljoner dagar vilket är 1,2 procent fler än 2008. Medelersättningen 2009 per ersatt dag var 447 kronor för kvinnor, 596 kronor för män och 479 kronor för samtliga. Ökningen av utbetalda dagar var främst en följd av det stigande antalet födda barn. Under 2009 föddes cirka 112 000 barn vilket är det högsta antalet sedan 1994. Utgiften för föräldrapenning utgjorde 83,0 procent av den totala utgiften för de tre förmånerna inom föräldraförsäkringen. Under 2009 ökade utgiften med cirka 1,1 miljarder kronor jämfört med 2008. Utgiftsökningen beror på fler utbetalda dagar samt en högre medelersättning. Antalet dagar uttagna av

män har ökat kontinuerligt sedan föräldrapenningen infördes. För barn födda från och med den 1 juli 2008 har föräldrar möjlighet att få en jämställdhetsbonus när de delar på föräldrapenningen och den ena föräldern arbetar när den andra är föräldraledig. Syftet med denna reform är att förbättra förutsättningarna för ett jämställt uttag av föräldrapenningen mellan kvinnor och män. Beträffande fördelning av föräldrapenningdagar mellan föräldrarna samt effekter av jämställdhetsbonusen, se avsnitt 2.5.7.

Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning består av ersättning för vård av barn, de s.k. pappadagarna i samband med barns födelse och kontaktdagar för barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Från och med den 1 juli 2006 kan tillfällig föräldrapenning betalas ut under ett obegränsat antal dagar när ett allvarligt sjukt barn genomgår behandling mot sitt sjukdomstillstånd och att det utan behandlingen föreligger en fara för barnets liv.

Totalt betalades det ut ersättning med drygt 5,3 miljoner för dagar med tillfällig föräldrapenning under 2009 varav cirka 4,5 miljoner för vård av barn. Medelersättningen 2009 per ersatt dag var 749 kronor för kvinnor och 859 kronor för män och 788 kronor för samtliga. Användningen av tillfällig föräldrapenning är relativt jämnt fördelad mellan kvinnor och män. De dagar som används för vård av sjukt barn utgör den största delen av förmånen. Av dessa dagar betalades 42 procent ut till män under 2009.

Tillfällig föräldrapenning ska ge föräldrar ekonomiskt stöd när barn blir sjuka eller när deras ordinarie vårdnadshavare blir sjuk och föräldern därför behöver avstå från sitt förvärsarbete. Regeringen är därför angelägen om att denna förmån ur ett legitimitetsperspektiv inte används felaktigt. I syfte att hindra ett missbruk av tillfällig föräldrapenning gäller fr.o.m. den 1 juli 2008 att en förälder, för rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barn som inte har fyllt tolv år, med intyg eller på annat sätt ska styrka barnets frånvaro från förskola, pedagogisk omsorg, fritidshem eller skola där barnet normalt vistas.

Havandeskapspenning

Kostnaden för havandeskapspenning är starkt knuten till antalet födda barn. Antalet födda under 2009 är cirka 3 000 fler än under 2008. Havandeskapspenning betalades ut för 925 000 dagar under 2009 vilket är en minskning med 1,2 procent jämfört med 2008. Antalet kvinnor som beviljats havandeskapspenning har minskat med 366 stycken 2009 jämfört med 2008. Andelen gravida som beviljats havandeskapspenning under 2009 var 21,4 procent, vilket var en minskning med cirka 0,9 procentenheter jämfört med 2008. Medelantalet utbetalda dagar för de kvinnor som har fått havandeskapspenning har varit närmast oförändrat under hela 2000-talet. Under 2009 var medelantalet dagar 38,5 vilket motsvarar en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med 2008.

Regeringens överväganden

Regeringen vill ytterligare förbättra möjligheterna för ensamstående föräldrar att använda föräldraförsäkringen. Regeringen vill därför utreda möjligheten till att föräldrar som är ensamma i sitt föräldraskap ska kunna överlåta en del av föräldrapenningen. Regeringen vill också utreda möjligheten för den som i praktiken är ensamstående, att ta del av alla föräldraförsäkringens dagar. Dessutom vill regeringen utreda möjligheten för studerande att låta någon som avstår från arbete, ta hand om den studerandes sjuka barn med tillfällig föräldrapenning.

Den olika behandlingen av kvinnors graviditetsrelaterade besvär i trygghetssystemen ska analyseras och brister åtgärdas.

För att underlätta för familjer avser regeringen att föreslå att föräldrar fr.o.m. den 1 januari 2012 ska kunna ta ut föräldrapenning samtidigt i trettio dagar under barnets första levnadsår. Rätten gäller de föräldrapenningdagar som kan överlåtas och inte de två månader som är reserverade för respektive förälder. De nuvarande tio s.k. pappadagarna kvarstår.

För att öka jämställdheten i uttaget av föräldrapenning avser regeringen att föreslå att jämställdhetsbonusen förenklas fr.o.m. den 1 januari 2012. Förenklingen innebär att bonusen utbetalas tillsammans med föräldrapenningen i stället för att som i dag ges som en kreditering på skattekontot. När den förälder som har tagit ut

minst dagar tar ut föräldrapenning får båda föräldrarna 50 kronor i jämställdhetsbonus per dag.

En grundläggande förutsättning för att få tillfällig föräldrapenning är att en förälder har behövt avstå från förvärvsarbete för vård av barn t.ex. när barnet eller barnets ordinarie vårdare är sjuk. Den förälder som inte skulle ha förvärvsarbetat när han eller hon i stället vårdar barn har som regel inte rätt till ersättning. Förmånen får anses fungera väl utifrån hittillsvarande principer. Eftersom det inom föräldraförsäkringen i dag inte finns möjligheter att uppbära någon ersättning när man inte vårdar barn (med undantag från vissa situationer) kan en förälder som t.ex. har vårdat ett sjukt barn som sedermera avlider, bli helt utan ersättning från den ena dagen till den andra. Således finns det i vissa fall ett behov av ett särskilt ekonomiskt stöd från samhället till föräldrar i samband med att ett barn har avlidit.

Regeringen föreslår i denna proposition att en ny bestämmelse införs inom den tillfälliga föräldrapenningen. Bestämmelsen innebär att föräldrar till ett barn som inte har fyllt 18 år har rätt till tillfällig föräldrapenning när de avstår från att förvärvsarbeta i samband med att barnet har avlidit. Se vidare under avsnitt 2.8.

Regeringen föreslår även vissa förändringar inom sjukförsäkringen som innebär att sjukpenning ska kunna lämnas under de första 14 dagarna i en sjukperiod om det skulle framstå som oskäligt att begära att den försäkrade ska anmäla sig som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen samt vara beredd att ta ett erbjudet arbete i en omfattning som svarar mot den bestämda sjukpenninggrundande inkomsten. Förslaget innebär följdändringar i reglerna för tillfällig föräldrapenning och närståendepenning. Se vidare under utgiftsområde 10 avsnitt 3.9.

Utgiftsökningen till följd av beslut avser den reform som genomfördes den 1 juli 2010 vilken ger de flesta egenföretagare en högre tillfällig föräldrapenning per dag. Reformen får en helårseffekt om 28 miljoner kronor. Vidare avser utgiftsökningen de reformer som regeringen avser att föreslå om förenklad jämställdhetsbonus samt möjlighet för föräldrar till samtida uttag av föräldrapenning. Reformerna föreslås träda i kraft från och med 2012. Utgifterna för dessa reformer beräknas till 60 respektive 79 miljoner kronor per år.

Tabell 2.10 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	32 217 735	32 217 735	32 217 735	32 217 735
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	14 000	153 020	153 020	153 020
Övriga makro-ekonomiska förutsättningar	-888 371	-380 687	434 470	350 687
Volymer	2 761 890	3 735 284	4 282 899	5 730 944
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	-113 083			
Förslag/ beräknat anslag	33 992 171	35 725 352	37 088 124	38 452 386

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Avser reglering av statlig ålderspensionsavgift.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 33 992 171 000 kronor anvisas för anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2011. För 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 35 725 352 000, 37 088 124 000 respektive 38 452 386 000 kronor.

2.9.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2009	Utfall	2 045 918	-59 918
2010	Anslag	1 968 000 ¹	2 073 000
2011	Förslag	2 059 000	
2012	Beräknat	2 061 000	
2013	Beräknat	2 007 000	
2014	Beräknat	2 008 000	

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för underhållsstöd och förlängt underhållsstöd. Genom underhållsstödet garanterar samhället att ett barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Underhållsstöd kan lämnas som fullt underhållsstöd, utfyllnadsbidrag eller underhållsstöd vid växelvis boende.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av omvärldsfaktorer som staten inte kan styra, som exempelvis antal separationer, antal barn, födelsetal och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. underhållsstödets nivå, procentsatserna som bestämmer återbetalningsskyldigheten samt storleken på det grundavdrag på inkomsten som får göras innan återbetalningsskyldigheten beräknas. Om antalet barn avviker med 1 000 påverkar det anslagsbehovet med cirka 10 miljoner kronor per år. Inbetalningsgraden från bidragsskyldiga för 2011 bedöms till 72 procent av det debiterade beloppet exklusive inbetalningar från Kronofogdemyndigheten (KFM). Om inbetalningsgraden avviker med 1 procent påverkar det anslagsbehovet med drygt 16 miljoner kronor. Om timlöneutvecklingen ökar med 1 procent minskar utgifterna med drygt 16 miljoner kronor.

Under 2009 översteg utgifterna för underhållsstödet anvisade medel med knappt 60 miljoner kronor. För innevarande budgetår beräknas utgifterna till 2 073 miljoner kronor, vilket är 105 miljoner kronor mer än anvisade medel.

Inom anslaget underhållsstöd finns det dels en bidragsmottagande förälder – eller bidragsmottagande ungdom över 18 år – och dels en bidragsskyldig förälder. Den sistnämnda ska helt eller delvis återbetala samhällets kostnader för det underhållsstöd som betalats ut för barnet. Den största andelen av de bidragsskyldiga är män. Antalet bidragsskyldiga har minskat under de senaste åren medan könsfördelningen har varit i stort sett densamma.

Tabell 2.12 Bidragsskyldiga i december 2002–2009

År	Antal bidragsskyldiga	Andel kvinnor, %	Andel män, %
2002	202 953	13,6	86,4
2003	202 252	13,5	86,5
2004	194 526	13,5	86,5
2005	173 506	12,8	87,2
2006	169 275	12,8	87,2
2007	163 969	12,9	87,1
2008	157 383	12,8	87,2
2009	152 207	12,8	87,2

Källa: Försäkringskassan

Regeringens överväganden

Det belopp som de bidragsskyldiga föräldrarna har att återbetala för statens kostnader för underhållsstöd har minskat mellan 2008 och 2009. Det innebär att statens utgifter för underhållsstöd har ökat.

Det totala antalet barn inom underhållsstöds-systemet har dock minskat i samtliga kategorier. Antalet barn med fullt underhållsstöd har t.o.m. det första halvåret 2010 minskat med 2 procent jämfört med motsvarande period förra året. Antalet barn där underhållsstöd lämnas vid växelvis boende har minskat med 9 procent och antalet barn med utfyllnadsbidrag har minskat med 16,5 procent. Minskningen av antal barn med underhållsstöd kan huvudsakligen förklaras av de låga födelsetalen under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. De årskullar som kommer in i systemet är mindre än de årskullar som lämnar systemet med anledning av att de uppnått en för hög ålder. Antalet barn med underhållsstöd förväntas fortsätta minska under perioden, dock i en mindre omfattning än vad som tidigare har prognostiserats. Den tidigare ökningen av antal barn med utfyllnadsbidrag och bidrag vid växelvis boende – som var effekten av regeländringarna som trädde i kraft 2006 – har dämpats och förväntas de närmaste åren följa utvecklingen för antalet barn med fullt underhållsstöd.

Ytterligare en orsak till färre barn i systemet är att särlevande föräldrar i större omfattning reglerar underhållet själva utanför underhållsstödssystemet. I praktiken kan detta ofta förklaras av att barn till särlevande föräldrar i allt större utsträckning bor växelvis och att underhållet då regleras genom att respektive förälder ansvarar för de kostnader som uppstår när föräldern har barnet hos sig.

När det gäller andelen barn i de olika kategorierna av underhållsstöd minskar utfyllnadsbidrag och bidrag vid växelvis boende marginellt medan fullt underhållsstöd ökar. Att andelen barn med fullt underhållsstöd ökar medför att utgifterna för anslaget ökar.

Sammanlagt debiterat belopp för bidragsskyldiga har minskat under de senaste åren. Anledningen till det är den höjning av grundavdraget som trädde i kraft den 1 februari 2006, dvs. det belopp som den bidragsskyldige får förbehålla sig för egna levnadskostnader när han eller hon är återbetalningsskyldig. De bidragsskyldigas

inkomster påverkar det debiterade beloppet och därmed inbetalningsgradens storlek. De debiterade återbetalningsbeloppen från bidragsskyldiga har under första halvåret 2010 varit 5,1 procent lägre än motsvarande period förra året. I prognosen för 2010–2014 beräknas inbetalningsgraden av det debiterade beloppet från bidragsskyldiga – exklusive inbetalningar via KFM – bli drygt 72 procent. Bidragsskyldigas skulder hos KFM var i mars 2010 knappt 1 629 miljoner kronor. Bidragsskyldigas genomsnittliga inbetalning av skulden via KFM har hittills under 2010 varit 1,7 procent per månad, vilket är lägre än under 2009 då inbetalningarna var i genomsnitt 2 procent. Prognosen över inbetalningarna från bidragsskyldiga via KFM har därför justerats ned.

Sammantaget innebär ovanstående förändringar att kostnaden för underhållsstödet ökar markant fram t.o.m. 2012 för att sedan minska från 2013.

Tabell 2.13 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:3 Underhållsstöd

	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	1 968 000	1 968 000	1 968 000	1 968 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar				
Volym	91 000	93 000	39 000	40 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 059 000	2 061 000	2 007 000	2 008 000

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 2 059 000 000 kronor anvisas för anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2011. För 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 2 061 000 000, 2 007 000 000 respektive 2 008 000 000 kronor.

2.9.4 1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2009	Utfall	28 774		7 010
2010	Anslag	35 784 ¹	Utgifts-prognos	31 286
2011	Förslag	35 784		
2012	Beräknat	35 784		
2013	Beräknat	35 784		
2014	Beräknat	35 784		

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för bidrag till kostnader för internationella adoptioner. Bidrag utgår för närvarande med 40 000 kronor per barn och lämnas för de adoptioner som förmedlas av en sammanslutning auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Bidraget administreras av Försäkringskassan.

Regeringens överväganden

Under 2009 kom totalt 912 barn i åldern 0–10 år till Sverige för adoption varav 750 barn kom genom auktoriserade sammanslutningar. Antalet adopterade varierar bl.a. med den ekonomiska och sociala utvecklingen i ursprungsländerna och de krav dessa länder ställer på de sökande. Antalet utländska barn som kommer till Sverige för adoption genom auktoriserad sammanslutning har varierat mellan drygt 600 och 1 000 per år under de senaste tio åren. Regeringen bedömer att antalet adoptioner av utländska barn under 2011 till och med 2014 kan komma att uppgå till cirka 900 per år.

Tabell 2.15 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

Tusental kronor

	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	35 784	35 784	35 784	35 784
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	35 784	35 784	35 784	35 784

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 35 784 000 kronor anvisas för 2011 för anslaget 1:4 *Bidrag till kostnader för internationella adoptioner*. För åren 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 35 784 000 kronor respektive år.

2.9.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2009	Utfall	1 016 304		0 ²
2010	Anslag	951 000 ¹	Utgifts-prognos	959 000
2011	Förslag	921 000		
2012	Beräknat	897 000		
2013	Beräknat	878 000		
2014	Beräknat	872 000		

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

² För tidigare anslag för motsvarande ändamål som t.o.m. 2009 disponerades av Försäkringskassan, fanns ett anslagssparande om –43 674 000 kronor.

Anslaget används för barnpension och efterlevandestöd till barn. Förmånerna ges till barn under 18 år vars ena eller båda föräldrar har avlidit och ska garantera barnen en rimlig ekonomisk standard. För barn som går i grundskola, gymnasium eller liknande kan barnpensionen förlängas, längst t.o.m. juni månad det år barnet fyller 20 år.

Utgiftsutvecklingen är stabil. Utgifterna styrs främst av utvecklingen av inkomstindex och prisbasbelopp.

Regeringens överväganden

Reglerna för barnpension innebär att ett efterlevandepensionsunderlag, som är knutet till den avlidne förälderns intjänade och framtida pensionsrätt i ålderspensionssystemet, ligger till grund för beräkningen av barnpensionen. Från och med 2003 finansieras inkomstgrundad barnpension med efterlevandepensionsavgift enligt socialavgiftslagen (2000:980). Grundskyddet efterlevandestöd till barn finansieras med skattemedel. Efterlevandestöd till barn utgör en lägsta garanterad nivå för barnet och betalas ut som en utfyllnad till barnpensionen. Barnpensionen minskar efterlevandestödet till barn krona för krona. Grundskyddets utformning siktar till att säkra barnets rätt till en garanterad ersättning när det förlorar en eller båda sina föräldrar. Ett syfte med stödet är även att bibehålla överensstämmelse med underhållsstödets nivå.

Kostnaderna de närmaste åren påverkas av att antalet personer med barnpension eller efterlevandestöd beräknas att minska sakt. Anledningen är att antalet barn i tonåren beräknas minska och de flesta som har barnpension är över 12 år.

För innevarande budgetår beräknas utgifterna till cirka 959 miljoner kronor vilket är 8 miljoner kronor mer än anvisade medel.

Tabell 2.17 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd till barn

Tusental kronor

	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	951 000	951 000	951 000	951 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	17 000	40 000	65 000	97 000
Volymer	-47 000	-94 000	-138 000	-176 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	921 000	897 000	878 000	872 000

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 921 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Barnpension och efterlevandestöd till barn* för 2011. För 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 897 000 000, 878 000 000 respektive 872 000 000 kronor.

2.9.6 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Anslaget används för vårdbidrag för funktionshindrade barn. Syftet med vårdbidrag är att ge en förälder möjlighet att i hemmet ta hand om ett barn med behov av särskild tillsyn och vård på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Vid bedömning av rätt till vårdbidrag beaktas även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning.

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor

2009	Utfall	2 789 248	Anslags-sparande	-47 348
2010	Anslag	2 798 500 ¹	Utgifts-prognos	2 754 500
2011	Förslag	2 801 400²		
2012	Beräknat	2 858 500		
2013	Beräknat	2 930 000		
2014	Beräknat	3 031 000		

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

² 252 400 tkr avser statlig ålderspensionsavgift för 2011 varav -10 016 tkr avser regleringsbelopp för 2008.

För 2009 uppgick utgifterna för vårdbidraget till 2 789 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna översteg anslaget med cirka 47 miljoner kronor. För innevarande år beräknas utgifterna till cirka 2 755 miljoner kronor, vilket är 44 miljoner kronor mindre än anvisade medel.

Vårdbidragets utgiftsutveckling styrs främst av prisbasbeloppets utveckling och antalet vårdbidrag.

Regeringens överväganden

Prognosen är att antalet vårdbidrag ökar under hela perioden. Antalet hela vårdbidrag beräknas minska, medan antalet tre fjärdedels, halva respektive en fjärdedels vårdbidrag beräknas öka. Volymerna beräknas dock bli mindre än vad anvisade medel 2010 ger vid handen. Detta medför den negativa volymkomponenten i härledningstabellen.

Tabell 2.19 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor

	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	2 798 500	2 798 500	2 798 500	2 798 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar	26 400	72 600	125 300	191 700
Volym	-23 500	-12 600	6 200	40 800
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	2 801 400	2 858 500	2 930 000	3 031 000

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 2 801 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Vårdbidrag för funktionshindrade barn* för 2011. För 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 2 858 500 000, 2 930 000 000 respektive 3 031 000 000 kronor.

2.9.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2009	Utfall	5 077 000	0	
2010	Anslag	5 279 000 ¹		5 279 000
2011	Förslag	5 345 000		
2012	Beräknat	5 332 000		
2013	Beräknat	5 534 000		
2014	Beräknat	5 852 000		

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår s.k. barnårsrätt. Denna ska stödja den förälder i familjen som har lägst inkomst och/eller tagit störst del av vårdnaden av barnet. Barnårsrätten för ett år läggs samman med den pensionsgrundande inkomst som föräldern har tillgodoräknats för inkomståret vilket innebär att dennes ålderspension förstärks.

Anslaget har tillkommit med anledning av det reformerade ålderspensionssystemet (prop. 1997/98:151, bet. 1997/98:SfU 13 och 14, rskr. 1997/98:315 och 320) och omfattar statlig ålderspensionsavgift för barnårsrätt.

Utgiftsutvecklingen för anslaget styrs främst av pris- och inkomstbasbeloppens utveckling, utvecklingen av födelsetalen, timlöneutvecklingen, inflation och arbetslöshet. Under budgetåret 2009 uppgick utgifterna för pensionsrätt för barnår till 5 077 miljoner kronor. För innevarande budgetår beräknas utgifterna till 5 279 miljoner kronor.

Det reformerade ålderspensionssystemet baseras på livsinkomsten. I ett sådant system finns behov av särskild kompensation för frånvaro från arbetsmarknaden som inte rimligen bör slå igenom som minskad pensionsrätt. Ett sådant exempel är föräldrar med små barn som ofta under perioden avstår helt eller delvis från att förvärvsarbeta.

Föräldrar med barn som är högst 4 år kan ges pensionsrätt för barnår genom att tillgodoräknas pensionsrätt i form av pensionsgrundande belopp för barnår.

Föräldrarna kan själva välja vem av dem som ska tillgodoräknas barnårsrätt. Om de inte gör ett aktivt val kommer den förälder som har den lägsta pensionsgrundande inkomsten det aktuella året att automatiskt tillgodoräknas barnårsrätt. Eftersom det i hög utsträckning är kvinnor som har de lägsta inkomsterna kommer denna förmån främst kvinnor till godo. För föräldrar med mer än ett gemensamt barn i berättigad ålder kan endast en av föräldrarna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för ett barn under samma år.

För varje år som en förälder tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår beräknas en fiktiv inkomst. Den fiktiva inkomsten kan beräknas på tre sätt. Det alternativ som ger det förmånligaste utfallet för ett givet år används.

- Utfyllnad till föräldrarnas pensionsgrundande inkomst året före barnets födelse,
- utfyllnad till 75 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för alla försäkrade under 65 år,
- ett för alla försäkrade enhetligt belopp.

Utfyllnad kan ske upp till en viss pensionsgrundande inkomst. Endast inkomster upp till intjänandetaket beaktas vid jämförelserna.

Utifrån det pensionsgrundande beloppet ska pensionsrätt beräknas med 18,5 procent av underlaget. För dessa pensionsgrundande belopp betalar staten en statlig ålderspensionsavgift om 18,5 procent. Det är samma avgift som betalas av arbetstagare och arbetsgivare för pensionsgrundande inkomster. Det är denna avgift som ska belasta anslaget.

Barnårsrätt för adoptivföräldrar ges under fyra år, räknat från dagen den försäkrade fick barnet i sin vård och längst tills barnet fyller tio år.

Regeringens överväganden

Anslagsbeloppet för 2011 är 5 345 000 000 kronor sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2008 som är 89 945 554 kronor.

Tabell 2.21 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor				
	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	5 279 000	5 279 000	5 279 000	5 279 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Övriga makroekonomiska förutsättningar		55 000	85 000	162 000
Volym	66 000	-2 000	170 000	411 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	5 345 000	5 332 000	5 534 000	5 852 000

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 5 345 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2011. För 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 5 332 000 000, 5 534 000 000 respektive 5 852 000 000 kronor.

2.9.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor				
2009	Utfall	3 372 006	Anslags-sparande	-284 102
2010	Anslag	3 822 000 ¹	Utgifts-prognos	3 570 000
2011	Förslag	3 540 000		
2012	Beräknat	4 131 000		
2013	Beräknat	3 991 000		
2014	Beräknat	3 941 000		

¹ Inklusive tilläggsbudgetar till statsbudgeten 2010 (prop. 2009/10:99, bet. 2009/10:FiU21, prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35) och förslag till tilläggsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för bostadsbidrag till barnfamiljer samt till ungdomar som fyllt 18 men inte 29 år. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av makroekonomiska faktorer som t.ex. arbetslöshets-, sysselsättnings-, inkomst- och bostadskostnadsutvecklingen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som påverkar om kostnaderna för bostadsbidragen ökar eller minskar. Om t.ex. bidragshushållets inkomst skulle öka med i genomsnitt en procentenhet skulle utgifterna för bostadsbidraget minska med knappt 30 miljoner kronor per år. Även demografiska förändringar kan påverka kostnadsbilden, t.ex. ökat antal födda och invandrade barn.

Under budgetåret 2009 uppgick utgifterna för bostadsbidraget till drygt 3 372 miljoner kronor. Detta innebär att utfallet för 2009 översteg anslagsbeloppet med cirka 259 miljoner kronor. Eftersom det fanns ett ingående överföringsbelopp på drygt –25 miljoner kronor från 2008 innebar detta ett överskridande av tilldelade

medel med drygt 284 miljoner kronor. För innevarande budgetår beräknas utgifterna överstiga anslaget med cirka 188 miljoner kronor. Samtidigt med denna proposition föreslår regeringen i sitt förslag till tilläggsbudget att anslaget tillförs 470 miljoner kronor för 2010.

De hushåll som i dag får bostadsbidrag är främst barnfamiljer, särskilt ensamstående med barn. Av landets drygt 1 miljon hushåll med barn fick cirka 18 procent bostadsbidrag någon gång under 2009. Sett över hela prognosperioden minskar denna andel med ett par procentenheter. Förklaringen till det är bl.a. att lönenivån förväntas öka under perioden, i kombination med att inkomstgränser och bostadskostnadsgränser är fasta och inte har förändrats sedan 1997. En trend som framgår är att antalet hushåll minskar medan det genomsnittliga bostadsbidraget per månad ökar. Detta förklaras delvis av att de hushåll som finns kvar i systemet är de med lägst inkomst i förhållande till försörjningsbörda. Ökningen av bostadskostnaderna bidrar också till denna utveckling.

Tabell 2.23 Volymer och medelsättningar för bostadsbidraget 2009–2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Antal hushåll med preliminärt bostadsbidrag					
Barnhushåll	178 751	181 315	175 035	173 540	171 066
Ungdomshushåll	55 512	63 773	62 435	59 768	55 306
Antal bidrag (månadsutbetalningar)					
Barnhushåll	1 637 456	1 684 413	1 611 940	1 598 178	1 575 393
Ungdomshushåll	374 219	444 500	435 171	416 584	385 482
Genomsnittligt bostadsbidrag, kronor per bidragsmånad					
Barnhushåll	2 034	2 045	2 062	2 098	2 158
Ungdomshushåll	796	790	799	821	857

Bostadsbidraget är preliminärt och baseras på uppskattade årsinkomster när det utbetalas. Slutligt bostadsbidrag bestäms i efterhand på grundval av taxeringen för varje kalenderår. Den som haft lägre inkomster än vad som preliminärt uppskattats får en tilläggsutbetalning. Den som haft högre inkomster än vad som preliminärt uppskattats får betala tillbaka det belopp som betalats ut för mycket. Försäkringskassan har sedan den första inkomstavstämningen 1999 årligen gjort uppföljningar av inkomstavstämningarnas resultat. Resultatet för inkomstavstämningen 2010, som avser bidragsåret 2008, visar att de flesta hushåll, cirka 57 procent, har fått rätt preliminärt bostadsbidrag varför återbetalning eller tilläggsutbetalning inte är aktuell i dessa fall. Vidare visar avstämningen mellan preliminärt och slutligt bostadsbidrag att cirka 30 procent av hushållen under bidragsåret fått ett för högt bidrag. Dessa hushåll ska tillsammans återbetala cirka 398 miljoner kronor plus avgift. Tretton procent av hushållen har fått ett för lågt bidrag utbetalt under bidragsåret och ska tillsammans dela på 130 miljoner kronor plus ränta.

Regeringens överväganden

Riksdagen beslutade under 2005 om ändrade regler för bostadsbidrag (prop. 2004/05:112). Lagen trädde i kraft den 1 november 2005 och tillämpas på bostadsbidrag från och med den 1 januari 2006. Förändringarna innebar bland annat att den del av bostadsbidraget som lämnas som särskilt bidrag till barnfamiljerna höjdes samtidigt som den bostadskostnadsbaserade delen av bostadsbidraget minskade. Vidare infördes ett umgängesbidrag till föräldrar som på grund av vårdnad eller umgänge har sina barn tidvis boende hos sig.

Utgifterna för bostadsbidraget har minskat under senare delen av 1990-talet och 2000-talet. Minskningen beror dels på den samhällsekonomiska utvecklingen, dels på att bostadsbidragssystemet reformerats. Den nuvarande nedgången i ekonomin har dock medfört att den nedåtgående trenden för utgifterna, åtminstone tillfälligt, har brutits. Kostnaderna ökade kraftigt under 2009 och ökningen beräknas att fortsätta under 2010. Först därefter beräknas trenden med minskande kostnader fortsätta.

För att stärka ekonomin för de barnfamiljer som har den sämsta ekonomin, inte minst ensamstående med barn, och därmed öka deras marginaler avser regeringen att återkomma med ett förslag om höjning av det särskilda bidraget i bostadsbidraget med 350 kronor till 1 300 kronor per månad för ett barn, med 425 kronor till 1 750 kronor per månad för två barn och med 600 kronor till 2 350 kronor per månad för tre eller fler barn. Förslaget beräknas öka kostnaderna för bostadsbidraget med cirka 710 miljoner kronor. Ikraftträdande för förslaget är januari 2012.

Tabell 2.24 Härledning av anslagsnivån 2011–2014, för 1:8 Bostadsbidrag

	2011	2012	2013	2014
Anvisat 2010¹	3 352 000	3 352 000	3 352 000	3 352 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		710 000	710 000	710 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-70 000	-214 000	-171 000	-157 000
Volym	258 000	283 000	100 000	36 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	3 540 000	4 131 000	3 991 000	3 941 000

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2009 (bet. 2009/10:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 3 540 000 000 kronor anvisas för anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2011. För 2012, 2013 och 2014 beräknas anslaget till 4 131 000 000, 3 991 000 000 respektive 3 941 000 000 kronor.